

TEOL- *information*

Nr. 3. Februar 1991

Det teologiske Fakultet
Københavns Universitet

Indholdsfortegnelse

Kontakt	4
Siden sidst	5
Om at skrive lærebog i dogmatik i 90'erne Af professor, dr. theol. Jens Glebe-Møller	7
Mellemøsten Rundt Af stud. theol. Astrid Skovgaard	15
Oversættelsen af Det gamle Testamente Af professor, dr. theol. Eduard Nielsen	19
Den nye oversættelse af Det nye Testamente Af professor, dr. theol. Niels Hyldahl	28
Den sunkne katedral Undervejs i en øvelse om kirkehistoriske perspekti- ver på nyreligiøsitet Af lektor, cand. theol. Jørgen I. Jensen	35
Det teknisk-administrative personale ved Det teolo- giske Fakultet	44
Fakultets stipendiater	46
Kalender for forårssemesteret 1991	47

Kontakt

TEOL-information udgives af Det teologiske Fakultet, Københavns Universitet, og udkommer to gange årligt, henholdsvis den 1. februar og den 1. september. TEOL-information distribueres gratis til udvalgte offentlige og kirkelige institutioner samt til indenlandske universiteter, gymnasier, hovedbiblioteker og pressen. Ønsker man at få bladet tilsendt, skal henvendelse rettes til:

Birthe Andersen,
Teologisk Fællesafdeling,
Købmagergade 44-46, 4.sal,
1150 København K.,
tlf. 33 15 28 11 lokal 277.

Ansvarshavende redaktør:

Dekan John Strange.

Redaktionskomite:

Geert Hallböck, Eberhard Harbsmeier, Niels Kastfelt.

Lay-out og sats: Institut for Bibelsk Eksegese.

Tryk: Special-Trykkeriet Viborg A/S.

Artikler, der offentliggøres i TEOL-information, kan citeres med angivelse af kilde.

Oplag: 2500.

Siden sidst

I efteråret fik det teologiske fakultet sin første æresdoktor i mange år. Denne gang var det endda en af vore egne gamle lærere. Nu kan det med føje siges, at det er en uskik at udnævne en af sine egne til æresdoktor, men her er der tale om en helt særlig forsker og lærer, nemlig fhv. lektor Jørgen Pedersen, som nu altså er dr. theol. h.c. Jørgen Pedersen. Vi syntes alle på fakultetet, at han i enestående grad har gjort sig fortjent til denne hædersbevisning og taknemmelighedsgave. Han har haft en enestående lærdom på felter, der på engang har været teologiske, men som samtidig har inddraget de humanistiske fag. Dette gælder både hans arbejde med Augustin såvel som hans arbejde med middelalder-teologi, men ikke mindst hans mangeårige beskæftigelse med Romantikken. Dertil kommer, at han har været elsket af studenterne, fordi han formåede at give sin lærdom videre; selvom det må indrømmes, at han tit var svær at følge, når han udtrykte sig skriftligt. Men når man lyttede eller læste, var han altid en brønd af visdom. Også her i Teol-information skal der lyde et "tillykke".

En vigtig del af det teologiske studium er kontakten med udlandet. Dels sender fakultetet med

støtte fra sine legater eller fra det internationale udvalg studenter på studieophold i udlandet, dels har fakultetet ofte besøg fra udlandet både af forskere og af studerende; som omtalt i sidste nummer har vi i efterårssemestret haft en gruppe på ialt 17 studerende fra Østeuropa og den 3. verden. Men lige så vigtigt er fakultetets ekskursioner, hvor en gruppe studerende først arbejder vinteren igennem med et område eller et land, og så under ledelse af nogle lærere tager på ekskursion til landet. Visse steder besøges sjældent, således har der i de senere år været ekskursion til Indien og Sovjetunionen. Andre steder er der tradition for at rejse til, f.eks. Rom eller England eller Mellemøsten, idet hver eneste student i sin studietid bør have chancen for at komme med på en sådan ekskursion. Derfor har der været ekskursion til Mellemøsten i hvert fald hvert femte år i de sidste næsten 30 år. Denne tradition ønsker vi at holde fast ved, selvom man fra Undervisningsministeriets side har skåret drastisk i denne bevilling (efter at vi først selv har afsat pengene på vort eget budget). Studenterne ofrer meget for at tage med på de ture. De deltager et helt semester en aften om ugen i undervisning, de skriver en

større opgave om en lokalitet, som de så fortæller om med lysbilleder, og på selve ekskursionen guider resten af holdet rundt på, og de betaler selv størstedelen af rejsen, i år ca 9000 kr. af de 14000 kr., rejsens pris var for de enkelte deltagere. Men at rejsen er anstrengelserne og pengene værd, ikke bare studiemæssigt, ses af Astrid Skovgaards artikel, som oprindeligt er skrevet til "Arken", studenternes interne blad.

De sidste mange år har for et af fakultetets institutter, Institut for Bibelsk Eksegesis, været præget af arbejdet med nyoversættelsen af Bibelen. Dette arbejde er nu i sin sidste fase, og instituttet er ikke så involveret mere. Der synes derfor grund til at gøre status og fortælle projektets historie. Dette er gjort i Eduard Nielsens og Niels Hyldahls artikler.

Den ny studieordning, som trådte i kraft sidste år (omtalt i Teol-information 1) medfører mange problemer. Et af dem er kravet om lærebøger, et brud med filosofien i den tidligere studieordning. Dette krav er vel affødt af det ønske om "effektivitet", som præger så megen uddannelsestænkning i disse år, men det har dog den gode bivirkning, at den tvinger lærerne i de enkelte fag til at gennemtænke fagets problematik; hvorledes ser man et eksempel på i Jens Glebe-Møllers artikel.

Den sidste artikel i dette num-

mer, Jørgen I. Jensens om Nyreligiøsitet fortæller om sider af forskningen ved Institut for Kirkehistorie, der ligger lidt uden for et studium med skyklapper på, også dette er en del af teologien, og en vigtig del endda, for hvis det teologiske fakultet indkapsler sig, er det ved at være overflødigt. Det samme forsøg på åbenhed har givet sig udslag i, at fakultetet i november var vært for et seminar under Forskningsrådets hellenisme-initiativ med titlen "Det hellenistiske Palæstina", hvor arkæologer, historikere og teologer drøftede aspekter af udviklingen i Palæstina i århundrederne omkring Kristi fødsel.

Endelig er der grund til at fortælle noget glædeligt: den forøgede kandidatproduktion, som blev omtalt i sidste nummer, har allerede manifesteret sig: i det sidste år har 40 kandidater bestået eksamen fra fakultetet, hvilket gerne skulle beskytte budgettet i de nærmeste år, hvis ellers det lykkes at holde fast i fremgangen. Det ser det dog ud til, idet interessen for at gå over på den ny studieordning er meget stor blandt de studerende. Samtidigt er der grund til at glæde sig over, at antallet af indskrevne PhD-studerende er støt stigende. Dette giver selvfølgelig en ekstra byrde for fakultetets lærerstab, og vi håber på, at også dette arbejde vil indgå i budget-modellen med tiden.

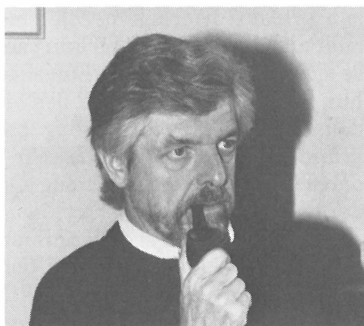
Redaktionen

Om at skrive lærebog i dogmatik i 90'erne

Af Jens Glebe-Møller
Institut for Systematisk Teologi

Der kan ikke være megen diskussion om, at dogmatikken hører til teologiens klassiske discipliner. Måske er dogmatikken endda den teologiske hoveddisciplin. Endskønt Københavns Universitet først fik en lærestol i dogmatik i 1910 - det vender jeg tilbage til.

Men hvad er så dogmatik? Der er mange bud og mange definitioner, men lad mig her citere Hans Lassen Martensen, som i sin *Den christelige Dogmatik* fra 1849 skrev: "Dogmatikken er den videnskabelige fremstilling og begrundelse af de christelige troeslærdomme i deres indre sammenhæng". "Troeslærdomme" er Martensens ord for "dogmer". Og dogmatikken giver altså en videnskabelig fremstilling og begrundelse af de kristne dogmer "i deres indre sammenhæng". Hvad Martensen så selv forstod ved "videnskabelig" er nu ikke så let at greje for en moderne læser. Specielt ikke, når

han videre skrev, at dogmatikken ikke blot er "en videnskab om troen, men også en erkjendelse i troen og *udaf* troen". Men han anså i hvert fald dogmatikken for at være en videnskab på linie med andre videnskaber, og han mente, at troeslærdommene stod i en indre sammenhæng, altså var logisk forbundne. Dogmatikken var imidlertid for Martensen ikke bare videnskab slet og ret, den var også en kirkelig videnskab. Og - skrev han - "vi kunne derfor sige, at dogma-

tikken i samme forhold vil nærme sig sit mål, som den ligeligt tilfredsstillende den videnskabelige og den kirkelige interesse". Denne dobbelte målsætning for dogmatikken gælder stadig. Nok ikke helt på den måde, som Martensen forestillede sig, men i det mindste i den forstand, at den videnskabelige diskussion af de kristne dogmer er en nødvendig del af de vorde præsters oppakning. Nok så megen erkendelse i og udaf troen kan ikke erstatte videnskaben om troen. Nok så megen bibeltroskab kan ikke erstatte et videnskabeligt arbejde med tros lærdommene. Ingen præst - hverken herhjemme eller andetsteds i verden - kan passe sit job forsvarligt, hvis han eller hun ikke har arbejdet med den videnskabelige fremstilling og begrundelse af de kristne dogmer i deres indbyrdes sammenhæng. Og derfor kan man, uden at forklejne de andre teologiske discipliner, godt kalde dogmatikken for den teologiske hoveddisciplin.

Jamen, hvorfor fik vi så først en lærestol i dogmatik i 1910? Forklaringen er den, at i overensstemmelse med reformationens sola scriptura-princip var de teologiske professorer ved Københavns Universitet fra 1537 alle professorer i Den hellige Skrift. Hvad enten man underviste i, hvad vi nu ville kalde eksegese eller dogmatik eller etik (eller i kirkehistorie for den sags skyld), var grundlaget og udgangspunktet altid Det gamle og Det nye Testamente. Men dogmatikken - som interesserer os her - var altså med fra starten. Blot blev

den ikke opfattet som en videnskabelig fremstilling af dogmerne, men som en indføring i Den hellige Skrift, sacra scriptura. Den første lutherske "dogmatik" af denne art var som bekendt Phillip Melancthons *Loci communes*, der udkom første gang i 1521. Og ifølge fundatsen for det genoprettede Københavns Universitet skulle en af de teologiske professorer tage sig specielt af den. I tiden efter den lutherske reformations etablering i Danmark ser vi da også den ene teologiske professor efter den anden skrive sin dogmatiske fremstilling under mange forskellige titler. En af dem, der fik den længste levetid, var Jesper Brochmands gigantiske *Systema theologiæ universalis* fra 1638, som også blev optrykt og brugt uden for det dansk-norske riges grænser. Jesper Brochmands system - der igrigt tolder lige så meget til traditionen fra Thomas Aquinerens *Summa theologiæ* som til Melancthon - er opdelt i artikler, som oprindeligt har været anvendt ved de obligatoriske disputere-øvelser. Hver "articulus" er igen delt i tre dele. Først fremstilles det pågældende dogme med de fornødne skriftbeviser. Så gendrives diverse vildfarelser (kætterier). Og endelig diskuteres en række samvittighedsspørgsmål: "casus conscientiae". Denne sidste del er nærmest Jesper Brochmands bud på en kristen etik og viser altså, at man for 350 år siden anså dogmatik og etik for at være snævert forbundne. Men Jesper Brochmand var stadigvæk professor i Den hellige

Skrift. Først i forrige århundrede begynder den uddifferentiering i forskellige discipliner, som bl.a. førte til, at man i 1910 oprettede en særlig lærestol i dogmatik. I praksis havde der imidlertid allerede i mange år været særskilt undervisning i dogmatik. Martensen, der fra 1838 havde haft et docentur i teologi, underviste i dogmatik og udgav 11 år senere sin lærebog som allerede nævnt. Og går vi til vort århundrede, ser vi, at næsten enhver indehaver af lærestolen i dogmatik (som fra 1974 blev til to) har skrevet og fået udgivet en dogmatik. Peder Madsens *Den kristelige Troslære* udkom først efter hans død. I.P. Bang udgav sin dogmatik, *Troen og livet*, mens han endnu fungerede. Det samme gjorde Niels Munk Plum. Også Søren Holm, som havde titel af professor i systematisk teologi, udgav en dogmatik, som bl.a. udmærker sig ved at afskaffe treenighedsdogmet! Men Holm var jo også en meget liberal teolog og absolut ikke på bølgelængde med de strømninger, som i mellemkrigstiden nåede os fra Tyskland. Dér var just treenighedsdogmet ellers gjort til kendetegn på kristen teologi og dogmatik. Og så gik - kan man sige - dogmatikproduktionen i stå i København. Men i Århus udgav Regin Prenter i begyndelsen af 50'erne sin *Skabelse og genløsning*, som i snart et par menneskealder har været standardlærebogen i dogmatik for teologiske studerende i Århus såvel som i København.

Dogmatikkens tidsbundethed

Nu ved enhver ordentlig dogmatiker naturligvis, at det ikke bare handler om at genfremstille de kristne troslærdomme én gang til og måske lidt mere sammenhængende, end forgængeren i embedet formåede det. Regin Prenter udtrykker det f.eks. således i sin allerførste paragraf:

"Dogmatikken er det kritiske tankearbejde, som til forberedelse af den aktuelle forkyndelse af frelsesbudskabet atter og atter søger at tolke dogmet ved fornyet henvisning til skrifternes vidnesbyrd *under skyldig hensyntagen til forkyn-delsens øjeblikkelige situation*" (min fremhævnning).

En dogmatik skrives med andre ord i positivt eller negativt forhold til samtidens filosofiske tænkning. Martensens dogmatik forholdt sig til hegelianismen med front mod venstre-hegelianerne. Prenters til eksistensfilosofien. Men dogmatikerens egen teologiske position er selvfølgelig også tidsbundet. Prenters dogmatik er f.eks. bestemt af Luther-renæssancen, af den grundtvigske tradition og af den barthianske teologi. Det er indflydelsen fra Barth, som gør, at Prenter til forskel fra Martensen taler om dogmet i ental. For strengt taget er der, ifølge denne teologiske retning, kun ét dogme (som er indeholdt i eller udviklet af treenighedsdogmet); dogmet om Jesus Kristus. Det er ikke mindst denne teologiske og filosofiske tidsbundethed, som gør det nødvendigt, at

der bestandigt skrives nye dogmatikker. For nu blot at komme med en enkelt illustration: fra slutningen af 60'erne har latinamerikanske teologer - mest katolske, men også nogle protestantiske - udviklet den såkaldte "befrielsesteologi". På verdensplan er det vel den mest indflydelsesrige teologiske strømning i dag. Den udmærker sig såvel ved sin metodologi som ved sine dogmatiske positioner. Hos Prenter lyder det ene dogme "i sin korteste form": Jesus er Herren. Befrielsesteologerne formulerer: Jesus er befrieren. Men allerede af kronologiske grunde bliver man jo ikke indført i befrielsesteologien ved at studere Prenters dogmatik. Og hvad angår Prenters diskussion med eksistensteologien og derigennem med eksistensfilosofien, så har den slet ingen berøringsflader med befrielsesteologernes overvejelser over forholdet mellem teori og praksis, eller mellem teologi og kirkelig og politisk praksis. Dette er ikke skrevet for at forklejne Prenters dogmatik på nogen måde, men for at antyde problematikken. Eller en del af den. For den har også andre sider:

Ofte har den samlede dogmatiske fremstilling været afslutningen på et livsværk. Det vil sige, at dogmatikeren har lagt det frem, som har været eller er blevet kvintessensen af hans (der er ingen kvinder i lauget!) gennemtænkning af de kristne tros lærdomme i deres indbyrdes sammenhæng. Og når dogmatikeren så har overladt sit værk til eftertiden, har han kunnet regne sikkert med, at det

ville blive læst og diskuteret i hvert fald i nogle generationer. Brochmands system levede i over 100 år. Martensens dogmatik i over 60. Og Prenters vel i over 30. Den faldende kurve er i sig selv symptomatisk. Jeg vil f.eks. tro, at min egen lille bog *Politisk dogmatik* fra 1982 fik en levetid på ca. 7 år! Det fortæller noget om, at den moderne verden blandt meget andet er karakteriseret ved mangel på kontinuitet. Et dogmatisk livsværk - og for den sags skyld et hvilket som helst andet livsværk - er overhalet, inden det er fuldført, ja, egentlig allerede i det øjeblik det påbegyndes. I en iøvrigt anerkendende norsk anmeldelse af min sidste bog *Den teologiske ellipse* fra 1989 læser jeg, at den "på sett og vis er et innlæg i en debatt som raste for 15 år siden"! Ustandselig trænger nye problemstillinger sig på - eller nye løsninger og fortolkninger af gamle problemer. Vist udtrykker begrebsparret "liv og død" stadig den fundamentale modsætning for nu at henvise til Grundtvigs berømte replik til Marheineke. Men man behøver blot at nævne de sidste års diskussioner om fertilation in vitro, fosterdiagnostik osv. eller om dødskriterier for at se, at fortolkningerne af begrebsparret er blevet legio. Det samme forhold gælder også baglæns så at sige. Ikke alene kommer nye fortolkninger af gamle troslærdomme bestandigt til, men mængden af fortolkninger er blevet så overvældende, at intet menneske, ingen dogmatiker, kan rumme dem alle. Heller ikke selv om han eller hun så bruger hele sit

liv på at holde sig ajour - eller som de tyske koryfæer har fem "wissenschaftliche Assistenten", der kan bestille bøgerne hjem og slå henvisningerne efter!

Dogmatik og studieordning

Den teologiske universitetsuddannelse er naturligvis også inddraget i denne flux. Fra Brochmand til Martensen skete der kun få og ubetydelige ændringer i det teologiske studium. Og fra Martensen til Prenter såmænd heller ikke mange. Men selv har jeg som professor i dogmatik gennem kun 10 år skullet undervise under hele tre forskellige studieordninger. Den første lignede de gamle ordninger med hovedvægten lagt på de klassiske discipliner og med en eksamensform, som krævede bunker af paratviden. Den næste lagde mere vægt på de studerendes selvstændige arbejde med bl.a. emneopgaver. Og den tredje - og foreløbig sidste - er et led i hele den formentlige effektivisering af de akademiske uddannelser, som står på i disse år. Studietiden skal nedbringes - med Statens Uddannelsesstøtte (SU) som styringsinstrument - og der lægges fastere rammer for undervisningen. Først og fremmest deles studierne op i en indførende del, "grunduddannelsen", og en videregående del, "overbygningen". Der kan være meget pædagogisk rigtigt i denne inddeling, men den betyder - for nu stadig at holde os til dogmatikken - at man ikke kan stange en lærebog à la Prenters (endsige af en af hans forgængere)

ud til de nye studerende. Man må, også af pædagogiske grunde, skrive nye lærebøger i dogmatik.

På mit institut, Institut for Systematisk Teologi, har vi selvfølgelig måttet se denne situation i øjnene og overveje, hvad vi kan gøre. Efter mange og langt fra afsluttede diskussioner er vi foreløbig endt med, at 4 af os i fællesskab forsøger at skrive en ny lærebog i dogmatik. På instituttet underviser og forsker vi i vidt omfang på tværs af grænserne mellem disciplinerne. Men 4 af os har ifølge vore stillingsbeskrivelser en særlig forpligtelse til at undervise i dogmatik: Theodor Jørgensen, Peder Nørgaard-Højen, Svend Bjerg og jeg selv. Når så 4 mand lægger kræfterne sammen, skulle det jo være en smal sag at skrive en ny lærebog i dogmatik - når man ser bort fra personlige uoverensstemmelser, som selvfølgelig altid vil være der. Den praktiske side af sagen volder såmænd heller ikke det store besvær. Vi har komponeret en disposition, meget traditionelt bygget op over trosbekendelsens 3 led, med ialt 16 kapitler. Til hvert kapitel skriver vi på skift en disposition, som vi kritiserer i fællesskab. Dernæst fordeler vi, igen på skift, det egentlige skrivearbejde og diskuterer og kritiserer hinandens kapitler. Men der er problemer nok endda. Og i det følgende skal jeg skitsere nogle af dem.

Et problemkatalog

For det første er der "tidsfaktoren", som man plejer at sige i al ube-

stemthed. Sagen er imidlertid konkret nok. Som samfundsteoretikerne har belært os om, er tiden en ressource. Vi skal alle have tøj og mad og tag over hovedet - men vi skal også have tid. Og tiden er knap i den moderne verden. Det er den for os allesammen, for vi skal nå så utroligt meget. Specielt som universitetslærere skal vi forske, undervise, administrere og sidde i møder og da også have tid til lidt privatliv. Men tiden er ikke bare knap for universitetslærere. Det er den alle vegne. Danske forlag sender som bekendt deres udgivelser på udsalg efter kun 3 års forløb! Så selv om vi ikke arbejder inden for livsværks-horisonten, må vi se i øjnene, at en lærebog skal være færdig på meget kort tid. Ellers vil den være forældet, inden den udkommer. Enten på grund af sit indhold, eller fordi man måske igen får en ny studieordning eller en ny undervisningsminister eller noget fjerde eller femte. Konkret betyder det, at vi måske har et årstid til at udarbejde bogen og et halvt år, altså et semester, til at prøve den af i undervisningen.

Dernæst er et af de karakteristiske træk ved den moderne verden eller "moderniteten" - det fænomen, som vi plejer at kalde for sækularisering. Sækulariseringen gives der igen mange fortolkninger af - herunder også den, som går ud på, at sækulariseringen slet ikke er et nyt eller moderne fænomen: der har altid været mennesker, som intet forhold har haft til religionen eller teologien. "Dåren siger i sit hjerte, der er ingen Gud", som

det allerede hedder i Salme 14 i Det gamle Testamente (men dengang var man da så i det mindste en dåre, hvis man ikke troede på Guds eksistens!). I en dansk sammenhæng i 1990 betyder sækulariseringen under alle omstændigheder, at store dele af det kendskab til det bibelske univers og delvis også til kirkens historie, som vi i min generation - for ikke at tale om de tidligere - fik i skolen og i gymnasiet, i dag er lukket land for hovedparten af de studerende. I den forbindelse skal man også tænke på, at rekrutteringsbasen for det teologiske studium har ændret sig. Det kan utvivlsomt dokumenteres, at for 100 år eller bare 25 år siden læste man teologi, enten fordi man var opvokset i et kristent miljø, eller fordi ens fader var præst. I dag er motivationen nok så ofte en vis interesse for (ny)religiøse fænomener eller blot den omstændighed, at man ikke har tilstrækkelig høj kvotient til at komme ind på et andet studium. Og i ingen af tilfældene kan man regne med et forhåndskendskab til den bibelske eller teologiske tradition. Det har så den konsekvens, at vi i et betragteligt omfang skal bringe dette kendskab til veje samtidigt med, at vi behandler de kristne tros lærdomme.

Et tredje problem ligger i udvælgelsen af stoffet eller af informationsmængden. Hvad skal med, og hvad skal ikke med? Hvad skal vi skrive om i hovedteksten, og hvad skal vi behandle i ekskurser? Man kunne jo vælge at sige, at den informationsmængde, som forelig-

ger i f.eks. Prenters dogmatik, også må være den, som i passende forkortet og pædagogisk form skal gives videre til de studerende i dag. Men af de allerede anførte grunde ville det være vildledende og ikke fair over for de studerende (eller os selv). Da nu vi 4 i vore respektive studieforløb har været igennem nogenlunde det samme pensum, kan vi også nogenlunde enes om, at de studerende i hvert fald skal kende forskel på f.eks. den objektive og den subjektive forsoningslære og kunne placere Karl Barth i det 20. århundrede og ikke i det 17. (som en iøvrigt udmærket kandidat gjorde det ved eksamensbordet for ikke så længe siden!). Men også vi har selvfølgelig hver for sig opdyrket eller forsøgt at opdyrke en delmængde af informationerne eller fortolkningerne. Svend Bjerg har f.eks. specialiseret sig i narrativ teologi, mens Peder Nørgaard-Højen gennem mange år har deltaget i de økumeniske samtaler. Og Theodor Jørgensen og jeg selv har jo også vore særlige områder. Det eneste, som nok må være sikkert i vor tid, er, at en *konfessionel* dogmatik, i vort tilfælde altså en *luthersk* dogmatik, ikke giver mening længere. Men det rejser så igen nye problemer. For selv om "den kirkelige interesse" nok er mere og mere økumenisk, så er det jo stadigvæk en luthersk-evangelisk Folkekirke, hovedparten af kandidaterne får deres virke i. - Endelig er der så også afvejningen af de tyske versus de engelsksprogede teologiske diskussioner. Siden reformationen har dansk teo-

logi altovervejende været en udløber af eller sommetider deltager i den tyske debat. Grundtvig og Kierkegaard er som bekendt de eneste markante undtagelser. Det har gjort tysk til de teologistuderendes første hovedsprog. Lader man øjnene løbe hen over navnerogisteret i Prenters dogmatik, vil man straks se, at ud af mere end 150 navne er der kun en håndfuld engelske. Men i dag er det efterhånden den engelsksprogede litteratur, som dominerer inden for alle studier. Og den er også godt på vej inden for teologien. Det kan være, at denne trend vil blive lidt afbalanceret efter den tyske genforening. Men for de studerende i dag er engelsk i hvert fald klart det første fremmedsprog.

På et andet niveau - men derfor ikke mindre vigtigt - ligger problemet med at afveje forholdet mellem leksikalsk viden og selvstændig og kritisk stillingtagen. Man kan selvfølgelig ikke afvise den objektive forsoningslære uden at have en vis viden om, hvad der menes med objektiv forsoning. Man må kunne forbinde noget med f.eks. Jesper Brochmands definition af Kristi præstelige embedes funktioner:

"Kristi præstelige embede består i tre funktioner: nemlig livets hellighed, hvorved loven opfyldes, legemets ofring, hvorved Gud betales syndernes pris, og mellemkomsten, hvorved Guds hjælp opnås".

Det er jo det klassiske hermeneutiske problem, som kan formuleres på mange måder. F.eks. sådan, at en kritik skal være imma-

nent for at være kritik og ikke bare en demonstration af uvidenhed. Man skal kunne påvise inkonsekvenserne i modpartens tænkning for at kunne afvise den. Så derfor skal der en eller anden form for leksikalsk viden til. Men faren under den nye studieordning - i hvert fald som jeg ser det - er, at den nødvendige viden bliver til paratviden på bekostning af selvstændig og kritisk stillingtagen. Jeg tror nok, at nogle af mine kolleger - ikke just de 3 her nævnte - egentlig ingen fare øjner. Tværtimod vil et forøget krav om paratviden bringe dem tilbage i den autoritære position, som universitetslærere (og alle andre lærere) havde i min generation. Det var dengang læreren sad med alle trumferne. Dengang da eksaminanden hele tiden skulle forsøge at gætte sig frem til, hvilke svar professoren ville høre. Og det er da en yderst behagelig position for en professor! Der er næppe heller tvivl om, at i disse år er der mange studerende, som faktisk igen ønsker at få en autoritativ fremstilling af stoffet frem for at blive tvunget til selv at tænke kritisk. Den store interesse for - og de mange klager over - universitetslærernes undervisning er i så henseende symptomatisk. For det er ikke indholdet, men formen der klages over. "Vi kan ikke forstå, hvad læreren siger". Nu skal det pædagogiske aspekt klart nok tages med i betragtning. Det er det ikke altid blevet i tilstrækkelig grad. Man har ved ansættelser regnet med som en selvfølge, at en god forsker også måtte være eller kun-

ne blive en god underviser. Men jeg ser alligevel både regressive og farlige tendenser i denne udvikling. Regressiv fordi den altså fører os tilbage til en ellers forladt autoritær form for undervisning. Og farlig fordi den optræner de studerende til at tænke det, som magthaverne, in casu de teologiske, til hver en tid tænker.

Hvad er meningen?

Og endelig er der så spørgsmålet om, hvad vi til syvende og sidst skal forstå ved dogmatik og ved dogmatikkens videnskabelighed? Skriver vi om troen eller udaf troen eller begge dele? Og hvad vil det i givet fald sige at skrive udaf tro? Skulle det ikke være muligt at skrive en ateistisk dogmatik? Det vil jeg selv mene, men jeg er ikke sikker på, at mine kolleger vil give mig ret. Og hvordan balancerer man mellem den videnskabelige og den kirkelige interesse? Kan den regressive tendens, jeg lige har været inde på, ikke også resultere i, at teologien bliver spændt for den bestående kirkes vogn? Det ville, igen efter min mening, betyde, at en af befrielsesteologiens vigtigste pointer gik tabt. Nemlig den, at teologien eller rettere dogmatikken, også skal befries. Den skal netop befries fra de bestående kirkelige institutioner for at kunne virke kritisk og forandrende på dem. I den forstand må en lærebog i dogmatik nu som før være politisk. Mener jeg altså! Om vores så også bliver *det* - det vil vise sig.

Mellemøsten rundt

Af Astrid Skovgaard
Det teologiske Fakultet

Uforsigtig har jeg været - at love at skrive om min sommerferie... Rent bortset fra, at der ikke er tale om ferie, når man tager på stroppe- undskyld, studietur med dekanen "Mellemøsten Rundt", så har jeg faktisk haft mine svare overvejelser m. h. t. denne efter-sommerferien- fristil, for jeg ved ikke, hvor jeg skal ende og begynde.....

Skal jeg rent fagligt forklare om bama'en i Megiddo - et stenalter af den slags, der flere steder i Det gamle Testamente omtales som frygteligt hedensk - eller skal jeg hellere berette om gyset ved at gå ned igennem tunnelen til brønden dybt under jorden samme sted?

Er det mere spændende at høre om det Jahve-tempel, man har fundet på Tell Arad - meget langt væk fra alting og især fra Jerusalem - eller skal jeg hellere fortælle, hvor varmt og tørt der er på stedet, og hvor fantastiske farver ørkenen overvældede med også her i Negev?

Vil det være sjovere at høre om, da hele holdet blev læsset op på hesteryg for at ride gennem et smalt pas - ja, også os, der aldrig

før har siddet på en hest, og hestene var mere arabere end ponyer! Eller skal jeg prøve på at beskrive (vel vidende, at det aldrig vil lykkes), hvordan klipperne var både lyserøde og gule og blå og så mange, mange andre farver og nuancer, da vi endelig var kommet vel frem og var kravlet af hestene i "Den glemte By" Petra? (Jeg vil undlade en nærmere beskrivelse af vore bagdele efter turen...)

Lever det mere op til forventningerne, hvis jeg fortæller om bussen, hvor bremsen var tre hjælpere, der sprang ud og lagde sten under hjulene, så snart vi standse - dette opdagede vi først, da vi var kørt op ad bjerget via en smal,

smal grusvej, der i uhyggelig grad så ud til at kunne skride væk under vægten af bussen - som iøvrigt var smukt indrettet med plastic-marmorloft og plastic-maghonipaneler - og plastic-frugter som lofts-pynt. For at gøre billedet fuldkomment skal det med, at på toppen af

på moderne bekvemmeligheder, skal med i denne beretning... Bygget engang før en eller anden verdenskrig og ikke specielt vedligeholdt siden da ligger "Zenobia" og ligner en gammel dame, der sidder i sin bedste - luvslidte stol og mindes dengang, da bejlerne stod i kø

Solnedgang ved Palmyra, Syrien

bjergtet lå en ældgammel araberborg, og herfra så vi solnedgangen over ørkenen - det var så smuk og storslået en oplevelse, at nogen-og-tredive teologer blev helt stumme på een gang!

Skal jeg hellere prøve at beskrive, hvordan det føles at ride på en kamel - langsomt og sindigt og med en bevægelse, der i fuldt mål lever op til betegnelsen "ørkenskib" - for selvfølgelig skulle vi også prøve det - 1 dollar pr. næse for ca. 30 meter!

Måske hotel Zenobia, der glimrede ved sin charmerende mangel

for en dans. For så vidt lever hele byen omkring stadig højt på dronning Zenobias storhed, da hun for snart totusind år siden gav romerne store problemer der ude fra sin ørken... Og hotellet ligger bogstaveligt talt midt mellem de ruiner, vi kom for at se, og falder ganske godt i et med omgivelserne!

Skal jeg fortælle om de mange, mange menneske-skabte spor, der er rundt om i disse lande - spor af mennesker gennem 12.000 år, deres veje, deres huse, deres helligsteder, deres opfindelser - eller er

det bedre at fortælle om den natur, der inspirerede og gjorde deres udvikling mulig - uendelige ørkenområder og frugtbare floddale, imponerende wadier, der gennem årmillioner langsomt, men sikkert har skåret sig ned gennem klippen og nu giver de mest fantastiske muligheder for flotte postkort at sende hjem?

Ja, jeg kommer ikke uden om at fortælle om det helt utroligt stærke indtryk, ørkenen gjorde på mig - hver gang vi kørte gennem et stykke ørken, var jeg lige åndeløs. Der var noget på en gang fantastisk storslået og uhyggeligt beklemmende over disse bare, øde og utroligt farvemættede landskaber. Og midt i det hele - uden nogen kan forstå, hvad de kan leve af - slår beduinerne deres telte op og lader deres geder græsse de sidste totter grønt, undskyld, gult. Mange steder vil ørkenen kunne forvandles til bølgende, grønne marker, hvis bare der kom regn, men vi kørte også gennem områder så gølge, så varme og så tørre, at alt liv syntes umuligt - det giver en anderledes forståelse af ørkenen - "det øde" - at have været der selv...

Og så er der jo altså også mængder af vand nogle steder! I Hama i Syrien oplevede vi, hvordan denne overflod kunne bruges - og er blevet det gennem tusinder af år. Her drejer endnu nogle gamle vandhjul fra hellenistisk tid, d.v.s. de er ca. 2000 år gamle. Langsomt drejes hjulene rundt af vandet, der strømmer forbi, og samtidigt løftes vandet op, så det via en akvadukt kan føres hen, hvor det ønskes. De stør-

ste af disse "noria'er" er op mod 20 meter i diameter. Vi fik at vide, at de havde drejet uafbrudt, siden de blev sat op - hen ad vejen stykke for stykke skiftet ud, så der med garanti intet oprindeligt stykke træ er tilbage, men stadig det samme hjul som for 2000 år siden. Som en levende organisme, der dag for dag skifter cellerne ud... Og disse hjul drejede rundt med en klage så dyb og smuk, at jeg blev ramt et eller andet sted, jeg ikke helt forstår, dybt nede, langt inde - den lyd er simpelthen noget af det stærkeste, jeg i mine dage har hørt!!

Eller måske skal jeg huske præsten i den engelsk-arabiske kirke i Nazareth; han fortalte os, at Israel er ikke "Det hellige Land" - alle lande i verden er skabt af Gud og derfor hellige - Israel er "The Land of The Holy One", som han sagde.... Og han bad os indtrængende huske, at vi blandt araberne i de besatte områder også har kristne brødre og søstre!

Jeg kan - med fare for, at hvert eneste ord bliver misforstået - forsøge at fortælle om den grænseflyttende oplevelse, det er at møde mennesker med helt andre værdinormer, helt andre traditioner end vores. Og stadigvæk så meget kendt... På mere en een måde ligner Palæstina mellem hele tre verdensdele, med både gode og dårlige påvirkninger fra alle tre kontinenter op gennem årtusinderne.

Jeg synes selv, jeg har oplevet stof nok til et helt særnummer - og stadig ville jeg kun kunne nå at nævne nogle få steder - måske Ugarit - eller Pella med sit kilde-

friske vand - måske Crac des Chevaliers og Belvoir med deres fine kulisser til korsfarer-film og kronskjul - Apamea eller Bosra - måske Dødehavet med Qumran og Masada - måske suq'en med de stærke dufte i krydderigaden og i slagtergaden - eller citadellet i

Aleppo og Umajjade-moskeen i Damaskus - Jordans kilder - Tell Dan - Kapernaum - Bethlehem - Jerusalem.....

En fantastisk collage er ætset ind i sjælen min på denne rejse, der førte mig længere væk, end jeg selv havde ventet.....

Rejseholdet i teatret i Umm Qes, Jordan

Oversættelsen af Det gamle Testamente

Af Eduard Nielsen
Institut for Bibelsk Eksegese

Engang midt i tredserne, da denne artikels forfatter var medlem af bestyrelsen for Det danske Bibelselskab, blev spørgsmålet om en nyoversættelse af Det gamle Testamente bragt på bane, og bestyrelsen bad undertegnede om på det først kommende repræsentantskabsmøde at indlede en diskussion om emnet: Skal vi have en ny oversættelse af Det gamle Testamente på dansk?

Mit oplæg blev trykt og udgivet, for at muliggøre en bredere deltagelse i diskussionen af emnet, og der viste sig alt i alt en positiv stemning for, at der skulle gøres noget. Der forelå i første omgang to muligheder: 1) Man kunne revidere den i 1931 under noget besvær autoriserede oversættelse, således at man begrænsede sig til at luge ud i de mest arbitrære tekstrettelser, som de daværende oversættere, med provst Ryge Jensen i spidsen, havde benyttet sig af for efter den da siddende kommissions opfattelse at få den bedst mulige og lettest forståelige oversættelse bragt i stand, og samtidig revidere det

dansk, som på sine steder var blevet lidt for antikveret. 2) Eller man kunne begynde forfra, og fra grunden af give en ny og selvstændig oversættelse af de gammeltestamentlige tekster. Hvilken af disse to muligheder der skulle vælges, kunne man enten afgøre på forhånd ud fra principielle overvejelser. F.eks. kunne man hævde, at det gjaldt om at bevare mest mulig kontinuitet med det, der siden 1931 havde været danskernes Gammel Testamente, og at man derfor skulle nøjes med en revision. Eller man kunne i stedet prøve sig frem, indlede nogle forsøg

med at ny-oversætte udvalgte tekster fra Det gamle Testamente og derigennem måske nå til en afgørelse af, om en helt ny oversættelse ville være at foretrække for en revision af den autoriserede oversættelse.

1871-oversættelsen var en direkte efterkommer af Resens bibeloversættelse fra 1607, revideret af biskop Svane 1647, og den var i sin sproglige udformning så antikeret, at den frembød store hindringer for den almindelige bibellæser. I 1910 var der, fra privat side, udgivet en moderne oversættelse af Gammel Testamente, med Frans Buhl som hovedansvarlig, og hans efterfølger i København I.C.Jacobsen, domprovst Martensen-Larsen, professor S.Michelet fra Oslo og docent Johannes Pedersen som medarbejdere. Denne oversættelse var bygget på det store nybrud, som den filologisk-historiske bibelvidenskab fra 1870'erne og fremefter betød, og den havde denne forsknings mange landvindinger med; den kunne imidlertid ikke uden videre erstatte den gamle autoriserede oversættelse fra 1871. Om ikke af andre grunde, så af den, at hvor den hebraiske tekst efter oversætternes mening var komplet uforståelig, og hvor der heller ikke var nogen hjælp at hente hos oldtidens bibeloversættelser (den græske, den syriske og den latinske), dér satte man i al ærlighed blot en række prikker. Den opgave, som den daværende oversættelseskommision gik i gang med, var da, med hjælp fra den Buhl'ske over-

sættelse, at levere en oversættelse til brug i kirke, skole og hjem, en oversættelse, som ikke efterlod noget uoversat, men i fodnoter heller ikke skjulte, hvor forståelsen af teksten var vanskelig på grund af grundtekstens stedvis sørgelige forfatning.

1931-oversættelsen brød altså med den hidtidige bibeloversættelsestradition, hvis sidste bidrag var 1871-oversættelsen; men samtidig var den i kontinuitet med den tradition, som den Buhl'ske oversættelse indledte. Bruddet med 1871 var uden tvivl berettiget. Spørgsmålet var nu, om Det danske Bibelselskab skulle medvirke til et nyt brud ved at iværksætte arbejdet med en helt ny oversættelse, som var selvstændig, både i forhold til den Buhl'ske og i forhold til 1931-oversættelsen, eller om man skulle nøjes med en revision af 1931-oversættelsen. Meningerne herom var delte. Men hos de gammeltestamentlige fag-eksegeter, som blev involveret i forarbejderne, svandt ret hurtigt al tvivl bort: man skulle fra grunden af udarbejde en ny oversættelse, men med rimelig hensyntagen til 1931-oversættelsen.

Forberedelserne

I København gik i foråret 1971 en gruppe i gang med en "prøveoversættelse" af udvalgte tekster, bl.a. fra 1. Mosebog og fra Salmerne. Gruppen bestod til at begynde med af Lars Kruse-Blinkenberg, Arne Munk og undertegnede, men suppleredes snart efter

med Svend Holm-Nielsen og John Strange. Man mødtes jævnligt, på det nye Institut for Bibelsk Eksese, der just var flyttet til Købmagergade 44-46 (hvor det stadig ligger), gerne en gang om ugen, og man medbragte forskellige udkast, som man så gennemgik over en kop te. Parallelt hermed dannedes der på Institut for Gammel Testamente ved Århus Universitet en tilsvarende gruppe, der kom til at bestå af Benedikt Otzen, Hans Gottlieb, Knud Jeppesen, Bent Mogensen og Susan Steen. Efter et års tids forløb samledes man i København, den 21. januar 1972, til et fællesmøde for dér at udveksle erfaringer og eventuelt nå til en konklusion m.h.t. de spørgsmål, jeg har skitseret ovenfor.

Meget à propos holdt det lærde selskab Collegium Biblicum årsmøde et par dage senere, hvor just problemerne i forbindelse med bibeloversættelser stod på programmet.

Den konklusion, de to oversættergrupper nåede frem til, nedfældede de i en skrivelse, som blev sendt til Bibelselskabet. Jeg har ingen kopi af den, men af en kladde fremgår, hvad vi har svaret:

1. 1931-oversættelsen er i dag utilstrækkelig.

a) Det danske sprog, der er benyttet, især i Salmerne og den profetiske litteratur, var allerede i 1931 forlorent arkaiserende, og under det indledende arbejde har vi gang på gang konstateret, at det var muligt at finde langt mere præcise gengivelser i nutidigt dansk end det, 1931-oversættelsen frem-

byder.

b) 1931-oversættelsen blev ved sin fremkomst stærkt kritiseret for, at oversætterne i al for vid udstrækning byggede på tekstkonjekture og på en alt for flittig benyttelse af Septuaginta (oldtidens græske bibeloversættelse). Vi mener, at der bør udvises større tilbageholdenhed, men anfægter ikke princippet, at man efter bedste evne må søge tilbage til den tekstform, man finder oprindelig. Iøvrigt har den tekstkritiske forskning siden 1930'erne været dyrket intenst, og tekstfund, navnlig fra Qumran, har bragt nyt materiale frem.

c) Forskningen over Israels historie, litteratur og religion har medført, at mange tekster formentlig nu bør oversættes på anden vis end det er sket i 1931-oversættelsen. Det gør sig især gældende i Salmerne.

2. Herefter står man over for valget, om man skal tilråde, at der udarbejdes en helt ny prøveoversættelse af Det gamle Testamente, eller om man skal søge 1931-oversættelsen kraftigt revideret. Vi vil anbefale, at Det danske Bibelselskab afgør sig for den førstnævnte mulighed, hvilket dog ikke forhindrer, at 1931-oversættelsen indgår i det materiale, som den eller de kommende oversættere kan benytte.

Så mange var ordene. Og så gik der nogle år.

Rungsted-mødet

Men i 1975 skete der noget. Bestyrelsen for Det danske Bibelselskab arrangerede et internatsmøde på Forsikringshøjskolens kursusjendom i Rungsted den 11.-13. april. I dette møde deltog repræsentanter for Bibelselskabets bestyrelse, med formanden, stiftamtmand Hancke-Rossel i spidsen, desuden Anna Sophie og Paul Seidelin, hvis oversættelse af Det nye Testamente Bibelselskabet havde udgivet året forinden. Også et andet digter- og teolog-makkerpar, der helt privat samarbejdede om at oversætte gammeltestamentlige tekster, forfatteren Poul Hoffmann og pastor Oluf Paaske, var indbudt. Som særlig kyndig på det danske sprog deltog professor Lindegaard Hjorth, som kirkemusikalsk sagkyndig domorganist Rosenkilde Larsen, og Bibelselskabets daværende forlagsleder N.J.Haase var også med.

Også udenlandsk ekspertise var tilkaldt: fra de forenede Bibelselskaber Paul Ellingworth, fra den statsligt nedsatte svenske oversættelseskommision pastor Krister Brandt, og fra Norge oversætteren Oddmund Hjelde og det norske Bibelselskabs generalsekretær Birger Mathisen.

De ovenfor omtalte oversættergrupper fra Aarhus og København var næsten fuldtalligt til stede.

Der foreligger et stenografisk referat af samtlige de forhandlinger, der fandt sted i plenum, hvor også resultatet af de drøftelser, der fandt sted i grupper, blev forelagt.

Referatet fylder hele 218 maskinskrevne A 4-ark.

Mødet, eller seminaret, som det kaldtes, havde ikke besluttende myndighed; men hvad der var nået nogenlunde bred enighed om på mødet, kunne sammenfattes i en slags rådgivning til bestyrelsen for Det danske Bibelselskab, som derefter kunne afgøre, om, og hvordan, og med hvilke medarbejdere, et oversættelsesarbejde eventuelt skulle sættes i gang.

Det danske Bibelselskab var villig til at finansiere en prøveoversættelse af udvalgte tekster eller af et af de gammeltestamentlige skrifter. Med en sådan prøveoversættelse i hånden ville man kunne henvende sig til Kirkeministeriet om offentlig støtte, hvis man mente, at arbejdet burde fortsættes.

En ny oversættelse var at foretrække fremfor en revision af 1931-oversættelsen, som man dog ønskede taget i betragtning under oversættelsesarbejdet.

Til grund for oversættelsen skulle lægges den hebraiske tekst, som den forelå i Kittels Biblia Hebraica og i den nye Stuttgarter udgave, dvs. Codex Leningradensis fra ca. 1000 e.Kr., det bedste masoretiske fuldstændige håndskrift til hele Det gamle Testamente. Men man skulle ikke være forpligtet på slavisk at følge dets accentuering og vokalisation af konsonantteksten.

Man fandt det praktisk at få en prøveoversættelse af Salmernes Bog udarbejdet og udgivet. Arbejdet skulle overlades til de oversæt-

tergrupper, der allerede havde udarbejdet oversættelses-prøver, ved Aarhus' og Københavns teologiske fakulteter, og de kunne efter behov inddrage flere medarbejdere.

Oversættelsen skulle virkelig-gøres i et nutidigt dansk, som burde være vel forståeligt for den voksne dansker, "voksen", dvs. fra og med 8.-10. skoleår. Man burde derfor på et tidligt stadium af oversættelsesprocessen inddrage en dansk digter eller forfatter til at arbejde med på den sproglige udformning. Men man var imod tanken om en særlig oversættelse for børn, eller for skolen, eller en særlig oversættelse til kirkeligt brug.

Arbejdet i oversættergrupperne skulle koordineres, og der skulle til dette ansættes en koordinator, der gerne måtte være medoversætter, altså have betydelig sagskundskab i gammeltestamentlig eksegese og hebraisk filologi.

Som et kuriosum kan nævnes, at selv om mange gode råd fra de indbudte udenlandske eksperter blev taget ad notam, sad man nordmændenes advarsler overhørig: De mente, 1) at man i al fald ikke skulle begynde med Salmernes Bog, og 2) at man helst skulle undgå professorers deltagelse i arbejdet, for det ville efter deres erfaringer kun tjene til at vanskeliggøre det.

Salmeoversættelsen

Bestyrelsen for Det danske Bibelselskab afgjorde sig hurtigt for en igangsættelse af arbejdet efter de linjer, som er skitseret ovenfor. Et

internt udvalg inden for bestyrelsen, bestående af provst Svend Aage Nielsen, professor Theodor Jørgensen og sognepræst Palle Dinesen skulle følge oversættelsesarbejdet og have de færdige oversættelser til gennemsyn.

På et fællesmøde mellem Aarhus-gruppen og Københavnergruppen blev det afgjort, hvem der skulle deltage i oversættelsen, og hvilke salmer hver enkelt skulle levere en første oversættelse af. Fordelingen af arbejdet littedes deraf, at Salmerne repræsenterer en række forskellige genrer: kollektive klagesalmer, individuelle klagesalmer, hymner, læredigte, takkesalmer etc., hvad der gjorde det naturligt, at en eller to fik ansvaret for hver sin genre.

Gruppen i København kom til at bestå af Svend Holm-Nielsen, Lars Kruse-Blinkenberg, undertegnede, samt Heike Friis, der til lige var koordinator og som sådan fuldtidslønnen af Bibelselskabet. I Aarhus bestod gruppen af Benedikt Otzen, Hans Gottlieb, Kirsten Nielsen og Susan Steen. Koordinatoren deltog også i denne gruppes arbejde.

I de lokale grupper diskuteredes derefter disse første udkast til oversættelser, og gennem indgående drøftelser blev de rettet til og derefter oversendt fra den ene gruppe til den anden. Når der var kommet tilstrækkeligt materiale på bordet, sammenkaldtes der til internatmøder - Asminderød kro var ét af de foretrukne steder - for at man yderligere kunne bearbejde oversættelserne. I dette revi-

sionsarbejde deltog endvidere forfatteren Ebbe Kløvedal Reich, enten personligt nærværende eller gennem indsendte bemærkninger til oversættelsernes sproglige form. Af hensyn til de oversatte teksters forhold til Det nye Testamente fik også rektor Bent Noack de reviderede oversættelser at se og sendte derefter sine bemærkninger til den samlede oversættergruppe. Sluttelig blev Dansk Sprogævn, repræsenteret ved lektor Allan Karker, inddraget i revisionsarbejdet.

Oversætterne blev af Bibelselskabet honoreret med en fast sum pr. oversat side, en sum som blev reguleret opad i takt med de stigende priser. Arbejdet, der var ganske tidkrævende, opfattedes af os oversættere som fritidssyssel, der ikke måtte udføres på bekostning af de forpligtelser til forskning og undervisning, som påhviler enhver fastansat universitetslærer, og det kom det efter vores erfaring heller ikke til. Tværtimod blev arbejdet en ekstra stimulans til forskning.

Holdarbejde har aldrig været den foretrukne form inden for teologi og humaniora; men der var meget, der gennem denne arbejdsform kunne og skulle læres. Selvkritik er en af de vigtigste frugter: man afleverer, synes man selv, en fremragende oversættelse af en salme, men allerede under den første drøftelse viser det sig, at der er meget at ændre ved oversættelsen. Resignation er en anden rimelig frugt af arbejdet, og grundig gennemdrøftelse af materialet med

valg mellem flere muligheder har for os oversættere betydet en gavnlig opøvelse i stringent tænkning. Samtidig har vi lært, at det sprog, der er sværest at beherske, er modersmålet.

I september 1977 udkom oversættelsen under titlen "Davids Salmer". Teksten var trykt som poesi, de gammeltestamentlige salmeoverskrifter sat med kursiv, hver eneste salme begyndte overskueligt og godt på ny side, og de tekst-kritiske noter, der var nødvendiggjort af vores arbejde med bibelteksten og inspireret af menneskealdres filologiske arbejder med teksterne, var sat bagest i bogen.

Enhver har mulighed for at dømme om den nye oversættelses kvaliteter. Man kan kan bare, salme for salme, sammenligne 1931-oversættelsen med den ny fra 1977, hvad naturligvis mange, ofte med en meget kritisk indstilling over for det "nye", allerede har gjort.

Jeg skal nøjes med et enkelt eksempel.

Sl. 133, i 1931-oversættelsen forsynet med den (hjemmelavede) overskrift: Samdrægtighedens velsignelse, lyder i 1931-udgaven således:

Sang til festrejserne. Af David.

Se, hvor godt og hvor lifligt er det,
når brødre bor tilsammen:
som kostelig olie, der flyder fra hovedet
ned over skægget, Arons skæg,
der bølger ned over kjortelens
halslinning,
som Hermons dug, der falder på

Zions bjerge. Thi der skikker HERREN velsignelse ned, liv til evig tid.

Den ny oversættelse gengiver salmen:

Valfartssang af David.

Hvor er det godt og herligt,
at brødre atter er sammen!
Så herligt som den gode olie,
der hældes ud over hovedet:
Den flyder ned over skægget,
Arons skæg, helt ned over kjortelens søm.
Så herligt som Hermons dug,
der falder på Zions bjerge.
For der giver Herren velsignelsen,
livet i al evighed.

Her skal blot bemærkes, at når salmens anden linje (i 1931: når brødre bor tilsammen, jfr. den hjemmelavede overskrift) nu er gengivet ved "at brødre atter er sammen", er der taget hensyn til, at salmen er en valfartssalme, som just vil give udtryk for glæden ved de mange festdeltageres besøg i Jerusalems tempel.

Århus-gruppens sammen-sætning og opgaver

Arbejdet med salmeoversættelsen begyndte med et fællesmøde mellem de to oversættergrupper den 27. august 1975 i Århus. Man fordelte salmerne på de to grupper og udarbejdede fælles retningslinjer for arbejdet. Da Salmeoversættelsen var bragt til afslutning, skulle de øvrige gammeltestamentlige tekster fordeles. Man

valgte at overlade de profetiske skrifter (Jesaja, Jeremias, Ezekiel og de 12 "små" profeter) til Århus-gruppen og lade Københavnerne gå i gang med de historiske bøger, foreløbig Mosebøgerne, Josva- og Dommerbogen, Samuels- og Kongebøgerne. Århus-gruppen bestod af Hans Gottlieb, Benedikt Otzen, Susan Steen og Kirsten Nielsen.

Da koordinatorstillingen var bortfaldet med færdiggørelsen af salmeoversættelsen, fandt man med tiden ud af det hensigtsmæssige i, at Svend Holm-Nielsen fra Københavnergruppen deltog i Århusianernes revisionsmøder, og at Hans Gottlieb fra Århus-gruppen tilsvarende deltog i Københavnerens revisionsmøder.

I 1982 kunne Bibelselskabet udgive oversættelsen af Jesajabogen, med Hans Gottlieb, Benedikt Otzen, Kirsten Nielsen, Knud Jepsen og Susan Steen som oversættere, og med Hans Gottlieb og Holm-Nielsen som ansvarlig redaktionskomité. 3 år senere blev oversættelsen af de 12 profeters bog udgivet; i gruppen var her Kirsten Nielsen erstattet med Bent Mogensen. I 1986 udkom Ezekiels Bog. Hans Gottlieb, der havde været primus motor i Århus-gruppen, men var svækket af sygdom, var endnu med i redaktionskomitéen, men ikke i oversættergruppen, som i mellemtiden var blevet suppleret med Niels Peter Lemche og Hans Mink, og for kap.40-48 med københavneren John Strange.

Redaktionskomitéen var suppleret med Knud Jepsen og med

Bodil Ejrnæs fra København. Denne komité var ligeledes medansvarlig for oversættelsen af Jeremias-bogen, som blev udgivet i 1987. Bag den oversættelse stod, foruden de ovenfor nævnte, Else Kragelund Holt.

muels- og Kongebøgerne udsendt, og sidenhen oversættelsen af 5. Mosebog, Josuabogen og Dommerbogen (1988). Endelig kom i 1989 oversættelsen af 2. Mosebog 16 - 4. Mosebog 36.

I den halve snes år, gruppen har arbejdet, har dens sammensætning været konstant: Svend Holm-

Den københavnske oversættergruppe i 1982
Foto: Kristeligt Dagblad

Københavnsergruppens sammensætning og opgaver

De fire profetbogs-oversættelser fra Århus-gruppen blev udsendt som 4 selvstændige, smukt designede bøger, og det blev også Københavnergruppens oversættelse af 1. Mosebog 1 - 2. Mosebog 15, med titlen "Da Gud skabte". Den udkom i 1985. Samtidig dermed blev i mere fordringsløst udstyr gruppens oversættelse af Sa-

Nielsen, Arne Munk, Kjeld Nielsen, John Strange, Bodil Ejrnæs og undertegnede. Fra Århus deltog i revisionsarbejdet, efter Hans Gottliebs død, Knud Jeppesen.

Ikke alle i Københavnergruppen var med som "primær-oversættere" i hver enkelt af disse udgivelser; men alle var med i revisionsarbejdet. Den ansvarlige leder af dette i grunden ganske opslidende arbejde var Holm-Nielsen, der ligeledes havde hånd i hanke

med arbejdet i Århus-gruppen. Efter aftale med Bibelselskabet gik han af som professor nogle år før aldersgrænsen, for helt at kunne hellige sig opgaven med at få den samlede oversættelse af hele Det gamle Testamente bragt i hus.

Tilbage står at nævne, at arbejdet med at oversætte Jobs Bog blev betroet Arne Munk, og at Ordsprogenes Bog blev oversat af Bent Mogensen (nu: Bent Rosendal). Daniels Bog og dele af Ezras bog overlodes til Benedikt Otzen, fra Hans Gottlieb forelå en oversættelse af Klagesangene, og i oversættelsen af de resterende bøger deltog dels Hans Jørgen Lundager Jensen, dels Bodil Ejrnæs og Kjeld Nielsen, Kirsten Nielsen og Svend Holm-Nielsen.

Med udsendelsen af Krønikebøgerne, Ezra og Nehemias i 1990 var prøveoversættelsen af hele Det gamle Testamente (men uden de apokryfiske bøger) tilendebragt.

Theodore Savery, en englænder, der i mere end 50 år beskæftigede sig med studiet af edderkopper, var af sin umættelige interesse for dette emne blevet tvunget til at følge med i den internationale faglitteratur om dette emne, på fransk, tysk, spansk, skandinavisk etc. Derved kom han til at arbejde med oversættelsesproblemer, og i 1957 udgav han en lille bog herom, "The

Art of Translation". Da han skal gøre op, hvad oversættelsesarbejde egentlig består i, kommer han til det resultat, at oversætteren må stille og besvare tre spørgsmål:

1) Hvad siger tekstens forfatter (dvs. hans ord må oversættes).

2) Hvad mener tekstens forfatter (dvs. man må forlade den ordrette oversættelse for at få en adækvat gengivelse af tekstens mening frem).

3) Hvordan siger forfatteren det (dvs. man må pejle sig frem til stemningen bag ordene - er den rolig? ophidset? overtalende? indsmigrende? formanende?).

Alle tre spørgsmål må stilles og besvares, men skal det endelige resultat gøre nytte for en uindviet læser, må hensynet til spørgsmål 2 og 3 gå forud for hensynet til spørgsmål 1.

Den danske Bibeloversættelsestradition med rod i ortodoksiens skriftforståelse har til og med 1871 utvivlsomt lagt mest vægt på spørgsmål 1. Det, der kendetegner den Buhl'ske oversættelse og dens datteroversættelse af 1931 er et noget større hensyn til spørgsmål 2 og 3. Disse to sidste spørgsmål har også stået forrest i bevidstheden hos dem, der var med i arbejdet på prøveoversættelsen af 1975-1990.

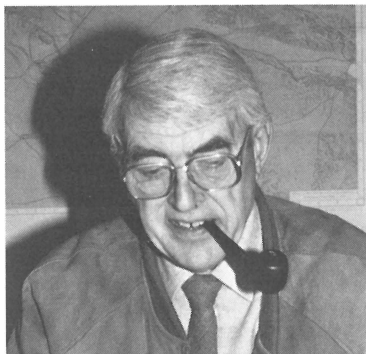
Den nye oversættelse af Det Nye Testamente

Af Niels Hyldahl
Institut for Bibelsk Eksegese

I november 1989 udkom på Det danske Bibelselskab en prøveoversættelse af Det nye Testamente, oversat og udgivet med tilskud fra Kirkeministeriet (dvs. fra de af folkekirkeskattens midler, som kirkeministeren råder over til særlige formål - ikke fra statskassen!) og med støtte af G. E. C. Gads Fond og andre fonde samt private givere. 509 sider. Pris: kr. 75,00.

Beslutningen og igangsættelsen

Den prøveoversættelse af Det nye Testamente, der således så dagens lys i 1989, var et resultat af flere års intenst samarbejde mellem en række teologer, filologer og konsulenter. I Norge var der kommet en ny oversættelse af hele Bibelen i 1978, og i Sverige udkom i 1981 en ny oversættelse af Det nye Testamente, der til sin tid skal indgå i en samlet svensk Bibeloversættelse. Jeg havde ved en given lejlighed, da vi på Bibelselskabet arbejdede med en ny oversættelse af De apostolske Fædre, der udkom i

1985, yttret ønske om, at Det nye Testamente blev oversat på ny med henblik på autorisation, mens der (endnu) var teologisk og filologisk kyndige folk til rådighed i Danmark, og mens der blev arbejdet på en ny oversættelse af Det gamle Testamente, så at der altså blev tale om en ny Bibeloversættelse. Netop arbejdet med oversættelsen af De apostolske Fædre havde givet de implicerede god erfaring med oversættelse af græske tekster, og det var naturligt at lade et lignende, om end også i mange henseender anderledes oversæt-

telsesarbejde afløse arbejdet med De apostolske Fædre.

Den sidste autoriserede oversættelse til dansk af Det nye Testamente er fra 1948, men arbejdet var i det store og hele blevet udført i 1930'erne. Siden 1740 har vi ikke i Danmark fået en ny samlet Bibeloversættelse, men skiftevis nye oversættelser af Det gamle Testamente (i 1871 og 1931) og af Det nye Testamente (i 1819, 1907 og 1948).

At Bibelselskabets beslutning om virkelig at sætte et arbejde med en ny oversættelse af Det nye Testamente i gang blev truffet så hurtigt, som tilfældet var, så vidt jeg husker engang i 1984, var ganske vist overraskende. Jeg kan for mit eget vedkommende ikke just sige, at jeg var begejstret ved tanken om de mange arbejdsdage og -uger, der ville komme til at gå med arbejdet, og som også har vist sig at være kommet, og det endda i endnu større omfang, end nogen af os, der har haft med arbejdet at gøre, på forhånd drømte om. Set fra universitetets og instituttets side drejede det sig tilmed om et privat foretagende, al den stund Det danske Bibelselskab er et privat selskab, der dog på den anden side har en ret til at forhandle Bibeler og bibeldele indeholdende den til enhver tid autoriserede oversættelse.

Det grundlæggende oversættelsesarbejde

Men arbejdet kom som antydnet i gang. Først med en forsøgsoversættelse af visse dele af Det nye

Testamente; og da denne var heldigt overstået, med organiseringen i begyndelsen af 1986 af selve arbejdet omkring en fuldstændig oversættelse af hele Det nye Testamente: udpegning af oversættere, af konsulenter og af redaktion.

Det var på et tidligt tidspunkt blevet besluttet, at oversætterne skulle arbejde parvis: med to personer i hvert hold, så de enkelte nytestamentlige skrifter eller skriftgrupper blev fordelt til hver sit hold og derpå oversat. Det viste sig i det store og hele at gå godt - efter min mening ikke spor overraskende, da vi jo lever i en verden, hvor samarbejde og team-work for længst er blevet tidens løsen. Så vidt jeg ved, er ingen blevet uvenner! Men dette holdarbejde havde i dette tilfælde flere konkrete fordele. Dels kunne den enkelte oversætter ikke løbe frit ud ad sin egen tangent eller ride sine egne kæphest, men ville hele tiden få et modspil fra en anden, også kvalificeret medarbejder. De måtte altså finde ud af oversættelsen i fællesskab. Dels kunne holdene sættes i gang samtidigt og således arbejde simultant. Det ville spare tid, og den samlede oversættelse kunne således foreligge på et tidspunkt, der ikke lå uoverskueligt langt ude i fremtiden - og vel at mærke: uden at kvalitetskravet af den grund blev tilsidesat.

Det Nye Testamentets 27 skrifter blev fordelt på en række hold, nemlig Mogens Müller og Bent Noack: Matthæusevangeliet, Kresten Drejergaard og Geert Hallbäck: Markusevangeliet, Helge Kjær-

Nielsen og Johannes Værge: Lukasevangeliet, Niels Jørgen Cappelørn og Kaj Kjær-Hansen: Johannesevangeliet, Søren Giversen og Bente Bagger Larsen: Apostlenes Gerninger, Bertil Wiberg og mig selv: Paulus' "store" breve (Romerbrevet, 1. og 2. Korintherbrev og Galaterbrevet) samt Filemonbrevet og "Pastoralbrevene" (d.v.s. 1. og 2. Timotheusbrev og Titusbrevet), Troels Engberg-Pedersen og Niels Thomsen: Efeserbrevet, Filipperbrevet, Kolossenserbrevet samt 1. og 2. Thesalonikerbrev, Lene Andersen og Søren Ruager: Hebræerbrevet og de "katolske" breve (d.v.s. Jakobsbrevet, 1. og 2. Petersbrev, 1., 2. og 3. Johannesbrev og Judasbrevet) samt Bent Noack og Niels Thomsen: Johannes' Åbenbaring. Af disse oversættere er Mogens Müller, Geert Hallbäck, Troels Engberg-Pedersen og jeg tilknyttet Institut for Bibelsk Eksegese og har fra tid til anden måttet regne med instituttets overbærenhed; på den anden side var oversættelsesarbejdet som sagt privat og kunne ikke medføre ændringer i instituttets sædvanlige arbejde (undervisning, eksamen, vejledning, bedømmelser osv.), hvad jeg heller ikke tror at det har.

Holdene afleverede deres oversættelser omkring januar 1988 efter knap to års arbejde, hvortil også hørte afholdelsen af flere seminarer, som oversætterne deltog i. I seminarerne og i vekslende omfang i arbejdet som helhed deltog også en række konsulenter: Lene Andersen, Jens Balle, Poul

Behrendt, Jørgen Gustava Brandt, Palle Dinesen, Svend Holm-Nielsen, Allan Karker, Jørgen Kjærgaard og Olav C. Lindegaard; af disse var Svend Holm-Nielsen, der også tager aktivt del i det gammeltestamentlige oversættelsesarbejde, indtil for få år siden tilknyttet Institut for Bibelsk Eksegese.

En fælles erfaring har alle deltagere i arbejdet gjort: at noget af det sværeste ved at oversætte er det danske sprog.

Dertil kom, at der - selv om den græske tekst skulle oversættes fra grunden - ikke var tale om nogen egentlig ny-oversættelse, altså om en oversættelse af tekster, der aldrig havde været oversat til dansk før, men derimod om Bibelen; dermed var der også tale om at tage hensyn til en oversættelsestradition, som måske er stærkere, end de fleste umiddelbart forestiller sig, selv her ved slutningen af det 20. århundrede.

Redaktionsarbejdet

Til redaktionsudvalget var der udpeget fem personer: Niels Jørgen Cappelørn, Søren Giversen, Bent Noack, Bertil Wiberg og jeg selv. Som man vil se, har alle fem også været med i selve oversættelsesarbejdet. Dette redaktionsudvalg har i en vis forstand haft hånds- og halsret over de indkomne oversættelser, dog altid sådan, at der er gået til dels intense diskussioner med oversætterne forud for redaktionsudvalgets endelige afgørelse. Desuden har redaktionsudvalget taget stilling til talrige konsulent-udtalelser og til talrige kommenta-

Fra et oversætterseminar på Nyborg Strand
Foto: Det danske Bibelselskab

rer fra andre af oversætterne end dem, der havde oversat det pågældende enkelte skrift.

Særligt skal tre aspekter ved dette samordnede redaktionsarbejde fremhæves.

Dels var der et vidtgående hensyn at tage til oversættelserne af de tre første af evangelierne: Matthæus-, Markus- og Lukasevangeliet. Disse evangelier stemmer som bekendt i betydeligt omfang overens, både i ordvalg og i sætningsopbygning. Man taler om det synoptiske problem og mener dermed, at disse evangelieskrifter ikke er blevet til uafhængigt af hinanden, men netop i indbyrdes litterær afhængighed: Markusevangeliet er det ældste, og Matthæus- og Lukasevangelierne har hver for

sig gjort brug af Markusevangeliet. Denne del-løsning på det synoptiske problem kaldes Markushypotesen. Hvor den græske tekst er enslydende, har vi også ment, at den danske oversættelse burde være det. At der endnu er en del at ordne, selv efter udsendelsen af prøveoversættelsen, er redaktionsudvalget meget vel vidende om, og et større arbejde forestår derfor endnu i denne henseende. På den anden side skal harmoniseringen heller ikke drives for vidt; evangelierne er nu engang forskellige og har hver deres særpræg.

Dels måtte der - da der er tale om en Bibeloversættelse - tages store hensyn til de talrige (for ikke at sige: talløse) citater fra og henlydninger til gammeltestamentli-

ge steder, der findes i Det nye Testamente. Så vidt muligt burde oversættelsen af den hebraiske grundtekst til et gammeltestamentligt sted svare til oversættelsen fra græsk af den samme tekst, hvis den blev citeret i Det nye Testamente. Ikke altid er det muligt - eller ønskeligt at tvinge en overensstemmelse igennem, for nogle gange kan den hebraiske og den græske tekst nu engang ikke bringes til at sige det samme. Men som hovedregel måtte det gælde, at åbenlyse diskrepanser burde undgås, hvis ellers teksterne selv tillod det. Det har været lærerigt at blive mindet nok en gang om, hvor forskellige de to sprog: hebraisk og græsk, er i forhold til hinanden - det ene semitisk, det andet indoeuropæisk.

Dels og endelig var der et større konkordansarbejde for redaktionsudvalget at udføre. Skrifterne eller skriftgrupperne var jo blevet oversat af forskellige hold. Ligesom det var tilfældet med de tre første evangelier, kunne der også ellers være behov for, at samme græske ord og begreber blev ensartet oversat, også hvis de forekom i forskellige skrifter; det enkelte oversætterhold havde jo ikke haft mulighed for at sammenholde sin oversættelse med andre holds oversættelser. Til brug for dette konkordansarbejde var der udarbejdet en mængde kartotekskort, som en overgang har været flittigt taget i anvendelse af redaktionsudvalget; i en senere fase har vi også kunnet drage nytte af moderne EDB-teknik, da Bibelselskabet lod udarbej-

de en elektronisk udgave af den samlede Bibeloversættelse, som til hver en tid kan opdateres, og både i konkordansarbejdet og i arbejdet med de gammeltestamentlige citater i Det nye Testamente har denne elektroniske bog været til stor nytte. Overhovedet ville arbejdet, hvor så mange mennesker har været involveret, næppe kunne gennemføres uden brug af elektronisk tekstbehandling - løbende ændringerne blevet indført og kontrolleret, samtidig med at udprintninger af tidligere versioner var ved hånden. Da alle ændringer var indført og korrektur blevet læst, forelå den samlede oversættelse på PC'ens harddisc, og det var derefter en smal sag at få prøveoversættelsen trykt (der var jo ingen sats, der skulle sættes, og ingen egentlig korrektur, der skulle læses) og udsendt som bog.

Redaktionsudvalgets arbejde foregik i talrige sessioner, for det meste af en arbejdsuges varighed (og vel at mærke: inkl. aftenerne!), i det meste af året 1988 og frem til september 1989, dels på Fuglsang, dels på Nyborg Strand, dels på Bibelselskabet i København. Prøveoversættelsen forelå som færdig bog i begyndelsen af november 1989.

Arbejdets færdiggørelse

Efter prøveoversættelsens udgivelse har redaktionsudvalget holdt pause indtil august 1990. Derefter har udvalget taget fat igen, nu for at tage stilling til de mange og forskellige udtalelser, der er

fremkommet på tryk og i form af breve til Bibelselskabet om prøveoversættelsen; desuden har udvalget, ved at få arbejdet på afstand, kunnet korrigere sig selv på en lang række punkter. Hele dette omfattende arbejde, der ligesom det tidligere redaktionsarbejde foregår i sessioner af en arbejdsuges varighed, påregnes færdigt i begyndelsen af 1991. Derefter forestår endnu en omgang, nemlig med at tage stilling til de lektør-udtalelser, som Bibelselskabet har bedt en række interesserede mennesker om at fremkomme med inden den 15. januar 1991.

Når alt dette - samt udarbejdelse af ordforklaringer og krydshenvisninger - er overstået, og når redaktionsudvalget så kan sige, at her foreligger *den oversættelse, som udvalget kan gå ind for og stå inde for*, men også først da, går det hele til en dertil nedsat 17-mands komité.

Denne 17-mands komité består foruden af det nytestamentlige redaktionsudvalg (fem personer) og det tilsvarende gammeltestamentlige (tre personer) af ni medlemmer, der repræsenterer forskellige holdninger og opfattelser af kirkelig og teologisk art; også katolikker og baptister er repræsenterede i komitéen, foruden folkekirkens højrefløj og venstrefløj. Denne komité har allerede længe været i gang med at gennemgå de dele af den gammeltestamentlige oversættelse, der er færdige, og når det er overstået, forelægges den reviderede prøveoversættelse af Det nye Testamente for komitéen.

Det var hensigten, at den nye Bibeloversættelse skulle autoriseres af dronningen den 17. november 1991. Men det har vist sig ikke at kunne lade sig gøre, da bl.a. det gammeltestamentlige redaktionsarbejde kræver nogle måneders længere tid end forudset. Autorisationen af den nye Bibeloversættelse må derfor udskydes til efteråret 1992.

Reaktionen på prøveoversættelsen

Selvfølgelig både kan og skal prøveoversættelsen af Det nye Testamente debatteres og diskuteres. Det er jo bl.a. derfor, at den er blevet udsendt (før 1819-oversættelsen blev autoriseret, blev kun Hebræerbrevet udsendt i en prøveoversættelse - det var ikke meningen, at der skulle være nogen debat!). Og der er da også kommet overordentligt mange indlæg, både i dagspressen og i fagblade, men først og fremmest i form af breve, hvoraf mange har vist sig at være værdifulde for redaktionen.

En del af de offentlige indlæg har også haft præg af værdidomme, som uden nærmere dokumentation har erklæret, at oversættelsen indeholdt alvorlige fejl og mangler. I stedet for at gå ind i en polemik, som ikke tjener noget formål, vil jeg pege på, hvad allerede forordet til prøveoversættelsen angiver som retningslinier for oversættelsesarbejdet. Det hedder dér bl.a.: "Oversættelsen skal være en tro gengivelse af de græske skrifters mening og sigte på et mun-

dret, nutidigt dansk. Det medfører frihed for oversætterne over for bogstaven og de enkelte græske gloser så vel som over for den græske ordstilling og syntaks. Oversættelsen kan og skal ikke give danske brugere og læsere mulighed for at få noget indtryk af den græske teksts grammatiske og syntaktiske ejendommeligheder og skal ikke være en ord til ord oversættelse, som en interlinear oversættelse er. ... Ved et nutidigt dansk forstås et dansk, som læses og forstås af ethvert læsende og hørelevant menneske, ikke et spro-

gleje, som kun gør brug af ord, der bruges af alle, men vel af ord, der forstås af alle. ... De enkelte skrifter og enkelte skriftdeles særpræg skal komme til deres ret i den danske oversættelse."

Jeg ville ønske, at kritikere af prøveoversættelsen holdt sig disse ord for øje, og hvis de mener, at retningslinierne er vildledende eller urigtige, da at sige dette ligeud, eller også påvise, hvor der ikke er brugt et nutidigt dansk i den nævnte forståelse af dette udtryk, eller hvor meningen med den græske tekst ikke er blevet gengivet.

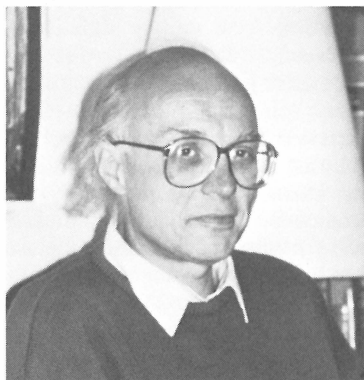
Den sunkne Katedral

Undervejs i en øvelse om kirkehistoriske perspektiver

Af Jørgen I. Jensen
Institut for Kirkehistorie

Det har i lang tid været vanskeligt at finde ord, der dækkede den religiøse situation. Kirkebygningerne står der stadig, alle ser dem udefra, men kun få kender kirkens liv og rytme; den almindelige gudstjeneste er for det meste forbeholdt særligt interesserede. De fleste bliver stadig døbt, et stort antal bliver konfirmeret. Men alligevel hævder mange i deres senere liv, at kirken er kedelig, uvedkommende eller sørgelig; mange andre tager slet ikke stilling. Men det ser ud til, at de fleste forudsætter, at kirken er en del af kulturlandskabet, som hører sig til.

Man går forbi kirkebygningen, videre til boghandlernes vinduer, eller til bibliotekerne - og ser med det samme, at noget andet er dukket op. Ofte bruges ordet "nyreligiøsitet" om de nye horisonter, man her bliver præsenteret for. Betegnelsen har nu været fremme i snart en snes år, så helt nyt er fænomenet ikke. Men "nyreligiøsitet" er på en måde et udmærket ord, fordi det understreger, at der bredt set ikke

er tale om nogen ny religion i traditionel forstand. Det ser derimod ud til, at der er sket, eller er ved at ske, en forskydning af den religiøse interesse i mange enkelte menneskers personlige liv.

De egentlige nyreligiøse bevægelser og tilslutningen til fjernøstlige religioner kan således opfattes som symptomer på en mere omfattende ændring af holdningen, en interesse eller en anelsesfuld drift i nutiden mod personlig, individuel tilegnelse, mod op-

levelse, mod at møde ukendte kræfter i eller uden for mennesket, mod ny balance, mod ny helhed, mod dybere selverkendelse. Meget af det, der sker, og som optager mennesker, holder de for sig selv, mange leder efter personlige veje fremad, som det fælles ydre samfund ikke kan se.

Som samlet strømning er denne nye "psykologiske", "religiøse", "terapeutiske", "inderliggjorte" eller "visionære" mentalitet så svær at definere, fordi den er uafsluttet, anelsesfuld, famlende. Den strækker sig fra psykologisk selvanalyse til dyrkelse af fjernøstlige meditationsteknikker, fra alternativ lægekunst og ny kropsbevidsthed til en mere litterær interesse for science-fiction og fantasy-litteratur, der ofte er fyldt med religiøse symboler - gennemgående fænomener, der blot for 25 år siden blev betragtet som marginale særinteresser dyrket i særlige grupper. Men i dag udgiver forlag, der er kendt for gode håndbøger i almindelig positiv viden, bøger om astrologi og andre alternative erkendelsesformer - sagt ikke som en kritik, men som en konstatering af, hvor mange mure mellem den akademiske videnskabelighed og mere eller mindre esoteriske erkendelser mange mennesker i dag drømmer om skal falde.

Set i denne sammenhæng kan kirken komme til at fremstå som en tung, ubevægelig størrelse, der ikke kan vise hen til noget, man kan undre sig over, og som ikke

rummer nogen overraskelser - andre end lejlighedsvis "sager" om præster og menighedsråd, som kan give stof til pressen, men som bortset fra de implicerede er glemt med det samme, og som tilsyneladende befinder sig i en helt anden verden end de dybere liggende personlige processer og de skjulte kræfter, mange mennesker i dag ønsker at komme på sporet af.

Hvilke skjulte sammenhænge er ens eget liv placeret i? Hvad ligger og venter? Hvilke endnu ikke erkendte muligheder og bevægelseskræfter er til stede i ens eget sjæledyb? - spørgsmålene kan antage mange former, men alle sigter de mod personlig bevidstgørelse, ofte mod at komme på talefod med alt det uforståelige, problematiske og fortrængte i ens eget liv. Måske høres spørgsmålene særlig tydeligt hos mennesker, der befinder sig midt i livet og som erfarer, at de er faldet ned på dybere sjælelige bølgelængder, muligvis gør de sig i højere grad gældende hos kvinder end hos mænd; men det skyldes nok, at det er her, de - om ikke offentligt, så i dagligdagen - bliver formulerede. Der er intet der tyder på, at ikke begge køn skulle møde spørgsmålene hos sig selv - ligesom de yngre generationer nu gennemgående stifter bekendtskab med eksistentielle og personlige problemer i en langt tidligere livsfase end førhen.

Det århundrede, hvor nogle helt ville afskaffe sjælen og opfatte alt materialistisk, ser ud til, til dels

som de to foregående århundreder, at ende med en ny fordybelse i menneskets indre. Om eller hvordan den også vil slå ud i ydre, historiske forandringer, kan man nu holde øje med, men det personlige udgangspunkt er nok under alle omstændigheder ændret. Man kan blot tænke på, hvor hyppigt ordet "mental" nu bliver brugt i modsætning til for blot 10 år siden. Hele denne ændring er foregået uden for kirken, men også uden at folk har meldt sig ud af kirken, og det peger på en mærkelig indre "subideologisk" sameksistens, som der kan være grund til at fordybe sig i.

Selvom spørgsmålene og til dels også svarene historisk set ikke er helt nye, så er udbredelsen og deres labyrintiske vandring anderledes. Det synlige i den nye interesse - og man kan ikke på forhånd se, om interessen for den dybdepsykologiske verden og den terapeutiske kultur, eller for østens religioner, for mysterier og hemmeligheder fremgår af eksistentiel nød, af materielt overskud til at iagttage sjælens mindste rørelser eller af ked-somhed - vokser frem som et frodigt vildnis af eksotiske planter. Engang var de synlige på den nydelige, firkantede græsplæne som den saglige, institutionsbundne kultur i midten af dette århundrede efter Anden Verdenskrig havde indrettet som fritidsareal, der var adskilt af en lige linje fra de områder, hvor tingene virkelig skete: i de politiske beslutninger, i samfundets institutioner og i erhvervs-livet, og de kunne på den måde

nogenlunde overskues udefra. Men i dag breder planterne sig ind i de etablerede kvarterer.

Og hvad nogle gør synligt i en tid, må være udtryk for, hvad endnu flere møder i det skjulte hos sig selv. Det nye mødes af de fleste ikke med en bevidst beslutning - f.eks. en beslutning om at underkaste sig de langvarige og langt fra risikofrie meditationsteknikker fra de østlige religioner, som der i dag er adgang til - men der bliver kaldt på noget ubestemmeligt fremadvendt, der ytrer sig med det ord, der kan samle så meget forskelligt: *interesse* - eller en anelse om noget nyt, der må ske. Det lyder alt sammen ikke særlig præcist, men upræcise kendinger bliver ikke mindre kendsgerninger af, at de er upræcise, og skaffes ikke ud af verden, ved at de unddrager sig præcision og definitioner.

Det kan ikke bevises, at skredet allerede er sket, at ændringen af tyngdepunkterne i livet har fundet sted hos mange - uanset hvad de ellers mener, og hvad deres plads i samfundet ellers er. Det gælder alle den slags umærkelige, men fundamentale forandringer. Ingen kan overskue sin egen samtid, men venter man på bevis for en historisk ændring, er det ofte for sent at påvirke den. Under alle omstændigheder kan enhver overveje, om ikke de forandringer, hun eller han mærker hos sig selv, er udtryk for ændringer i samtidens forudsætninger, og kan prøve at føre en son-

de ned i tidens underbevidsthed, der igen er en mangelaet og kompliceret aflejring af historiens næsten uendeligt mange store og små bevægelser.

Derne møder man - om ikke før så dér - kristendommen. Men nu ikke længere kristendommen i nutidens folkekirke, men kirken som et halvvejs utydeligt billede eller som en ubestemmelig stemning placeret i et ejendommeligt dobbeltskær: På den ene side en måske dyster og fantasiløs størrelse, men på den anden et historisk symbol på noget, svundne tiders mennesker har fundet deres livs mening og deres frihed i - noget der i nutiden bliver tegn for en anelse om, at kirken og kristendommen repræsenterer et eller andet betydningsfuldt - måske en hemmelighed, der en gang vil få mening i ens personlige liv. Det må i hvert fald nok være denne anelse, der holder kirken i gang økonomisk, så de ydre kirkebygninger bliver symboler på noget fælles "ubevidst" i befolkningen.

På den måde kan kirkebilledet komme til at fremstå som et symbol på en kommende sand eller afklaret tro, hvis ægte og dybe livserfaring - opsamlet gennem århundreder - måske engang kan blive til indsigt i de mytiske rum og gigantiske åndelige kræfter, der er virksomme både i og omkring et menneske. Både den rette tro og den hellige almindelige kirke er i højere grad en drøm end en virkelighed; den findes ikke, men er dog en realitet. Eller sagt på en anden

måde: den rette tro, det rene evangelium og den store livets kirke, hvor det ikke er loven, men tilgivelse og kærlighed, der hersker, findes ikke i vores realistiske nutid, men er en del af den fremtidige virkelighed, det enkelte menneske kan spænde sin tilværelse frem mod, selv om disse ord sjældent bliver anvendt.

Den fjerne kirke, den der ikke spiller nogen rolle lige nu, men som måske en gang vil gøre det i den enkeltes liv, er siden romantikkens tid en symbolsk størrelse i den fælles forestillingsverden, og de forventninger og intuitive anelser, den, kun halvt artikuleret, er omgivet af, behøver i sig selv ikke at være mindre "nyreligiøse" end så megen anden religiøs-fantastisk interesse. Der er altså meget, der kunne tyde på et ejendommeligt dilemma: at det, der holder folk væk fra kirken i dagligdagen: at kirken er fjern, er det samme, som holder den i gang; at man netop ønsker, at der findes en fjern kirke, et fjernt symbol på det religiøse, som måske i en historisk situation sidenhen kan give mening. Eller sat på spidsen: man kunne eksperimentere med den tankegang, at den kirke, der for så vidt med rette ikke kan gå på kompromis med det nyreligiøse, selv holdes i live af "nyreligiøse" forventninger eller anelser.

Der må så, i løbet af de sidste par århundreder i hvert fald, være sket det, at alt det kedelige, sørge-

Den fjerne kirke ?

lige og mørke, der knytter sig til det overleverede kirkebillede, er blevet projiceret over på og bestandig bliver ført over på den faktiske kirke. I almindelig omtale bliver kirken jo ofte karakteriseret, som om den hørte til i det 19. århundrede eller endnu længere tilbage: i den lutherske ortodoksis og enevældens tid, ja måske endda helt tilbage til katolsk tid. Præster og teologer kan nok så meget kæmpe for det synspunkt, at kirke og kristendom nu er noget andet, eller i hvert fald taler et andet sprog, end i de svundne århundreder - men det almene kirkebillede sidder langt dybere end alle forsøg på at vise, at kirken er med på noderne. Kirkebilledet er stykket sammen i løbet af århundreder og rummer da vel også en eller anden, næppe helt formuleret, men sand tanke om, at

kirken er den institution, der ikke behøver at give efter for det tyranniske i tidsånden; andre af kirkens folk drager måske den modsatte konsekvens, går ind i de gamle kirkebilleder, så de kan lyde som mennesker, der er flere århundreder gamle og gennemspiller på den måde en rolle, som er nogenlunde håndterlig. Men mange præster ønsker hverken at demonstrere udadtil, at de er helt på højde med tiden, eller at ligne en præst fra det forrige århundrede, de passer i stedet deres embede og arbejder med forkyndelsen af kristendommen - selv om en sådan virksomhed sjældent kan gøres synlig i den store kultur. Problemet er så blot, at den nye personlighedsorienterede kultur ad egne veje selv er på vej mod religiøse spørgsmål, og at kristendommen følgelig - først og frem-

mest i løbet af de sidste århundreder - også eksisterer helt uden for kirken, og at der må tales om den også på kulturelle vilkår.

I denne sammenhæng rejser sig det fundamentale spørgsmål, om man teologisk skal prøve at arbejde med på denne dybde-kulturelle proces for at føre den hen mod et nyt sted, eller om man skal prøve med det samme at føre den hen mod kirken igen.

Den første mulighed, hvor nutidens kirke ses som et udtryk for den mere omfattende fjerne kirke, der er i samspil med og gør modstand mod alle mulige kreative og anti-kreative kræfter, skal næppe undervurderes.

Så vidt man kan skønne, har det i de senere år særlig været ord som paradigmeskift og holisme og hvad de indebærer, der har tiltrukket sig den største interesse. Det ser ud til, at en begyndende skepsis over for positivistiske videnskabsidealener har bredt sig ud i befolkningen. Engang i videnskabens mest selvsikre periode i begyndelsen af dette århundrede stod teologien og kirken ret alene med denne skepsis - og skilte sig bestemt ikke med den, hvilket kunne føre til en teologisk og kirkelig indavl, skønt de færreste ønskede det.

I dag ser det ud til, at reaktionerne fra kirkelig og teologisk side hos mange kan forme sig i to ekstremer: enten afviser man den nye "religiøse" interesse som nar-

cissisme og bruger måske endda de positivistiske argumenter, nøgterne overvejelser, som udgår fra den positivistiske holdning, man i andre sammenhænge ikke bryder sig om. Eller man glæder sig ublandet over, at religionen nu igen ser ud til at komme inden for synsfeltet og hilser f.eks. holismen velkommen.

Men der må være en tredje mulighed. Når man f.eks. iagttager, at visse teologer og tænkere i bestemte perioder eller situationer har foregrebet, hvad der optager sindene i dag: Leibniz synes at have foregrebet holismen; Luther synes i nadverstriden mod Zwingli at foregribe det holografiske verdensbillede, så er der jo tale om tanker, der indgår i en bestemt periode eller i en bestemt polemisk situation, og synspunkterne må i tolkningen afbalanceres af, hvad der ellers er sket i perioden, eller hvad den pågældende tænkere ellers har sagt. Det er nødvendigt med et historisk modspil, med en nærmere betragtning af forskellige historiske sammenhænge.

Der må altså foreligge den mulighed at forlade filosofi, dogmatik og erkendelsesteori et øjeblik og prøve at iagttage de perioder i historien, hvor problemstillinger, der er beslægtede med - taget til at begynde med i lidt vid, ikke helt fastlagt betydning - nutidens problemer, dukker op enten i perioder eller hos enkelte personer. Det er det, et øvelseshold er i gang med i øjeblikket.

Der hersker på holdet ikke enighed om, hvor stor betydning et sådant arbejde har i den nutidige situation - historien gentager sig jo ikke - men dog nok om, at en historisk baggrund under alle omstændigheder giver perspektiv. Hver enkelt deltager kan, foruden den historiske og nutidige information der gives, selv tage det med ud af øvelsen, hun eller han kan bruge, om det så er til eksamen i kirkehistorie eller i debatter uden for universitetet.

Øvelsens udspil foregik i form af forelæsninger, senere har deltagerne leveret materialer til en fælles debat, der endnu er i sin indledende fase og langt fra afsluttet. De historiske knudepunkter, der blev taget som udgangspunkt - andre kan sidenhen vise sig aktuelle - er et i oldkirken, et i middelalderen og tre i nyere tid.

For at tage det sidste først, så drejer det sig om perioden frem mod år 1800 og årene derefter i den begyndende romantik, tiden fra 1890 og ind i dette århundrede (med en genopblussen i 1920'erne) og så igen tiden fra 1968 og frem til i dag. Foreløbig ser det ud til, at de tre knudepunkter har del i en bølgeagtig bevægelse, hvor noget, der har ligget i subkulturen, dukker op til overfladen og sætter sig spor i den mere officielle mentalitet. De tre tidspunkter svarer nogenlunde til de tre grønne bølger med åbenhed til naturen og friluftliv, som man arbejder med inden for grene af sportsforskningen. Religiøst-

kulturelt er de karakteriseret af en samtidighed af forskellige symboler og fænomener: alle tre bølger rummer nyreligiøse elementer, erfaringsbetonet religiøsitet, der til dels går på tværs af kirkens almindelige lære, i dag ofte under inspiration fra østlig religiøsitet. Det synes så at forbinde sig - religiøst - med en interesse for alternative strømninger, særlig de oldkirkelige gnostikere, og også - psykologisk - meget påfaldende at falde sammen med en interesse for, hvad der ligger i et nyt begreb: det ubevidste; i den første periode som en anelse eller intuition, i den anden som en mere kompliceret og risikofyldt størrelse, og i tredje fase endnu længere ned eller tilbage, til fosteret eller til tanker om en tilstand før dette liv. Og de tre knudepunkter falder så igen sammen med, at kirken bliver oplevet som et billede af den "fjerne" eller den "gamle" kirke, den kirke der har den ydre kirkebygning som symbol, og som man ikke ønsker afskaffet, men som alligevel først og fremmest virker ved en eller anden "fjernstyring".

Debussys klaverstykket Den sunkne Katedral, som har givet denne opsats titel, hører til i den anden af perioderne (det er fra 1910), og det knytter sig til sagnet om kirken, der en gang om året stiger op fra flodens vand, så man hører klokkerne og salmesangen. Denne begivenhed indtræffer i vores kultur ved juletid, hvor kirken et øjeblik bliver synlig i noget af sin glans - julen er, som den var i dele

af oldtidens hedenskab, inden den blev forbundet med vintersolhverv, en synliggørelses- eller åbenbaringsfest.

Dermed er således også angivet de to aktuelle perioder i oldkirken og middelalderen: I oldkirken drejer det sig om den store strid om gnosticiseringen i det 2. århundrede og senere dens forlængelse ind i manikæismen i 3. og 4. århundrede. Når man i kirkens historie møder Augustin, den helt store teolog, der sammenfatter så at sige alt og rækker det videre til middelalderen, ja så møder vi samtidig et menneske med en "nyreligiøs fortid". Augustin var i ikke mindre end ni år, i den periode af livet som i dag ville svare til studietiden (eller en del af den), manikæer, "nyreligiøs". I hans Bekendelser, som Troels Engberg-Pedersen også nævnte i sidste nummer af Teol-information, møder vi et menneske, der kan beskrive det "nyreligiøse" som fortid - en fase i den personlige historie, som man kan lade bag sig. Eller måske kunne han det ikke helt alligevel? Diskussionen om Augustins religiøse udvikling og teologi kan pludselig kommentere problemer i nutiden.

Det mest nærliggende problem i middelalderen bliver den genoptagelse af manikæiske tankegange, der brød frem hos de så grusomt forfulgte katarer, dem som flere mener satte en ny kærlighedsopfattelse ind i den vestlige kultur. Der åbnes dermed til en mand-kvinde-symbolik i den

religiøse erfaringsverden, som måske også er underforstået i den nye religiøse interesse.

Alt dette kunne måske lyde, som om der var tale om det, vi har eksempler på helt tilbage fra omkring år 1700: en omvendt kirkehistorie, hvor de marginale grupper bliver heltene, den etablerede kirke skurken. Det er under ingen omstændigheder meningen i denne sammenhæng. Tværtimod drejer det sig om at se vekselvirkningen mellem kætteri og ortodoksi, mellem den religiøse erfaring, der går ud over kirken, og så kirkens svar. Det skulle vise et perspektiv, hvor der også er plads til at undre sig over, at den ortodokse kristendom overhovedet kunne opstå, den havde i mange henseender ikke så gode kort på hånden som gnostikerne. Ligesom der bestemt er grund til at undre sig over, at kirken overhovedet eksisterer i dag.

Går man tættere på de historiske problemer, bliver spørgsmålene mangfoldige: der er gnostiske forestillinger både i Det nye Testamente og i nogle af de ældste tekster udenfor (regner man med): den rene kirke eller rene kristendom findes ikke i historien. Hvad var det så, der førte til, at det gnostiske blev skilt ud? Hvornår måtte man tage afstand? Det siger sig selv, at skikkelser i kirkens historie, der står gnosticiseringen nær, uden at være gnostikere - nogen position helt midt imellem findes vistnok ikke - bliver nøgleskikkel-

ser. Det gælder f.eks. Klemens af Alexandria, der talte om den sande kristne gnostiker i modsætning til den kætterske, og som i øvrigt var en person, der stod temmelig alene på skansen, kritiseret af almindelige kristne, fordi han var for åben, samtidig med at han selv prøvede at få orden på og skarpt kritiserede mysterier, gnostikere og alle mulige religiøse og filosofiske strømninger i den by, der var datidens New York.

Som sagt: hvor langt man kan gå med de historiske emners betydning for nutiden, er ikke afklaret, bliver det måske heller ikke. Meningen er naturligvis ikke at kalde nutidens nyreligiøst interesserede for kættere, manikæere osv.

Men for egen regning kunne man måske alligevel gå lidt videre og hævde, at netop selve den historiske betragtning i sig selv er en teologisk replik til mere mytisk tænkende, nyreligiøse tendenser i nutiden.

I tidens løb har både gnostikere og mange ortodokse kunnet mødes i det synspunkt, at historien - menneskers liv med hinanden og det enkelte menneskes livshistorie - først og fremmest er syndens, sorgens, faldets, krigenes og afmagtens historie. Historien er djæve-

lens helligskrift, som en romantisk digter har sagt. Over for det står en tradition, der fortsætter den ortodokse tanke, at det er her på jorden, i historien, at kristendommens centrale drama udspiller sig: den ser glimt af en anden: glædens, håbets og kærlighedens historie. Det må være derfor, vi har en samlet bibel og ikke kun et par enkelte tekster: Bibelen handler ikke blot om syndefaldets, men også om kærlighedens historie. Set i denne traditions perspektiv har ikke blot Helvede, men også Himlen en historie på jorden.

Problemet er med andre ord, at vi har det teologisk rigtige facit, men at det ikke rigtig har tyngde. Det kan let i prædiken og teologi føre til en rent sproglig udgave af, hvad der inden for teaterhistorien sammenfattes med det fortræffelige udtryk *Deus ex Machina*.

Det mente Augustin i øvrigt også. Om de hedenske platonikere, han egentlig respekterede så højt, og som havde hjulpet ham til så megen klarhed, sagde han, at de kender målet, men ikke vejen hen til målet. Følgelig bliver vejen, fremgangsmåden, det afgørende, hvilket netop nyreligiøsiteten har set - i modsætning til dele af kirken og teologien - og det er den, vi kan studere eksempler på i kirkens historie.

Teknisk-administrativt personale

St. Kannikestræde 13 Tlf: 33 91 08 28

Fakultetskontoret

Assistent Marianne Andersen og assistent Bettina Jensen
Ekspedition: man-fre 10-12.

Studienævnets kontor

Assistent Karen Hasbo (studienævnsssekretær)
Ekspedition: man-tor 10-12.

Købmagergade 44-46 Tlf: 33 15 28 11

Betjentstuen

Ib Jensen, Jørgen Jensen, Kurt Nielsen
Åbningstid i semestrene: man-tor 7-21; fre 7-17.

Telefonstuen

Assistent Lis Holm
Åbningstid: man-fre 8.30-16.00.

Den faglige vejleder

Stud.theol. Lise Lotz
Åbningstider meddeles ved opslag.

Institut for Kirkehistorie

Assistent Ann Marie Andersen og assistent Maria C. Rasmussen
Ekspeditionstid: man-fre 9-14.

Kalkmaleriregistranten: cand.mag. Eva Louise Lillie (træffes efter aftale).

Institut for Bibelsk Eksegese

Assistent Lise Lock og korrespondent Anne-Lise Pemmer
Ekspeditionstid: man 9.00-15.30; tir 9-14; ons-tor 9-16; fre 9-13.

Institut for Systematisk Teologi

Assistent Hanne Raae Andersen, assistent Inge Grastrup-Hansen,
kontorassistent Rita Smith
Ekspeditionstid: man-fre 9.30-16.

Afdeling for Søren Kierkegaard forskning: assisterende leder
Julia Watkin (træffes efter aftale).

Teologisk Fællesafdeling

Assistent Birthe Andersen
Ekspeditionstid: man-tor 9-15; fre 9-14.

Bibliotekssektionen: bibliotekar Bodil Glenstrup, assistent
Gurli Jørgensen, assistent Lisbeth Jørgensen.

Fakultetets stipendiater

Steen Skovgaard Andersen, født 1954. Cand.mag. 1984. Lic.teol. 1990. Forskningsstipendiat 1990. Projekt: "Folk og kirke i Hovedstaden", der indtil 28. februar 1991 finansieres af de kirkelige organisationer i København. (IST).

Bodil Ejrnæs, født 1947. Cand.teol. 1973. Kandidatstipendiat 1990. Projekt: "Undersøgelse af skriftsynet igennem Den danske Bibels historie". Finansieres af Forskerakademiet og Det danske Bibelselskab. (IBE)

Sanne Grunnet, født 1960. Cand.teol. 1987. Kandidatstipendiat 1989. Projekt: "Poesi og religion hos Fr. Schlegel". (IST).

Nynne Helge, født 1943. Cand.mag. 1985. Forskningsstipendiat fra 1. marts 1991. Projekt: "Folk og kirke i Hovedstaden". Finansieres af Forskningsrådet. (IST).

Ninna Jørgensen, født 1951. Cand.teol. 1980. Seniorstipendiat 1988. Projekt: "Kristen børneopdragelse og moralbelæring i det 13. - 15. århundrede". (IKH).

Kirsten Busch Nielsen, født 1962. Cand.teol. 1988. Kandidatstipendiat 1990. Projekt: "Bernard Lonergan SJ og evangelisk fundamentalteologi". (IST).

Carsten Pallesen, født 1956. Cand.teol. 1987. Kandidatstipendiat 1989. Projekt: "Teologi og formidlingsfilosofi hos Ricoeur". (IST).

Nils Holger Petersen, født 1946. Cand.scient. 1969. Seniorstipendiat 1990. Projekt: "Højmiddelalderlig dramatisk liturgi og verdsligt musikteater som udfordring for gudstjenesten i vor tid". (IKH).

IBE = Institut for Bibelsk Eksegese.

IKH = Institut for Kirkehistorie.

IST = Institut for Systematisk Teologi.

Kalender for Det teologiske Fakultet Efteråret 1990.

Den skemasatte undervisning ved Det teologiske Fakultet annonceres i Lektionskatalogen, der kan rekvireres fra den faglige vejleder, Købmagergade 46, 1150 København K. Katalogen udkommer forud for hvert semester i januar og juli.

Særlige arrangementer og åbne møder ved fakultetet annonceres i Universitetsavisen, fakultetets studenterblad "Arken" og så vidt muligt i Præsteforeningens Blad samt evt. i dagspressen foruden ved opslag.

Ved redaktionens slutning er der planlagt følgende arrangementer på fakultetet for forårssemesteret 1991. For nærmere oplysninger henvises der til de nævnte kilder.

Torsdag den 31. januar kl. 19.30.

Docent, dr.phil. Ole Thomsen: "Kierkegaard - en græker med øje for det lette". Sted: Købmagergade 46, 3. sal, aud. 11. Arr.: Søren Kierkegaard Selskabet.

Mandag den 25. februar kl. 13.15-15.30.

Projektseminar. Oplæg ved lektor Svend Bjerg: "Stedfortrædelses-kristologi". Diskussionsindleder er lektor Eberhard Harbsmeier. Sted: Købmagergade 46, 3. sal, værelse 547. Tilmelding senest 10 dage før seminaret til Institut for Systematisk Teologi, sekretariatet. Skriftligt oplæg udsendes otte dage før mødet. Arr.: Institut for Systematisk Teologi.

Tirsdag den 26. februar kl. 20.00

Sognepræst, pastor Lisbeth Smedegaard Andersen: "Rembrandt - hans tid og hans tro". Sted: Mødelokalet, kælderen, Købmagergade 44. Arr.: Teologisk Forening.

Torsdag den 28. februar kl. 19.30.

Professor Bruce Kirmmse: "Kierkegaard, jødedom og jøderne". Sted: Købmagergade 46, 3. sal, aud. 11. Arr.: Søren Kierkegaard Selskabet.

Fredag den 8. marts

Den franske litteratur- og religionshistoriker René Girard forelæser over lidelseshistorien. Besøget er foreløbigt fastsat til den 8. marts, men kan muligvis blive ændret. Interesserede henvises derfor til dagspressen og opslag. Ca. en uge inden forelæsningen vil lektor Geert Hallbäck holde en introduktionsforelæsning til René Girards arbejde. Tid og sted herfor vil ligeledes blive meddelt senere.

Tirsdag den 12. marts kl. 20.00

Seniorstipendiat Ninna Jørgensen: "Kristen børneopdragelse og moralbe-læring". Sted: Mødelokalet, kælderen, Købmagergade 44. Arr.: Teologisk Forening.

Torsdag den 21. marts kl. 19.30

Cand.mag. Niels Henningsen: "Kierkegaard og Sokratesfiguren". Sted: Købmagergade 46, 3. sal, aud. 11. Arr.: Søren Kierkegaard Selskabet.

Mandag den 25. marts kl. 13.15-15.30

Projektseminar. Oplæg ved professor Jens Glebe-Møller: "Helligånd og kommunikation". Diskussionsindleder er professor Urban Forell. Sted: Købmagergade 46, 3. sal, værelse 547. Tilmelding senest 10 dage før seminaret til Institut for Systematisk Teologi, sekretariatet. Skriftligt oplæg udsendes otte dage før mødet. Arr.: Institut for Systematisk Teologi.

Tirsdag den 9. april kl. 20.00

Sognepræst, pastor Lars Tjalve: "C.S. Lewis - en postmoderne teolog". Sted.: Mødelokalet, kælderen, Købmagergade 44. Arr.: Teologisk Forening.

Mandag den 22. april kl. 13.15-15.30

Projektseminar. Oplæg ved kandidatstipendiat Sanne Grunnet: "Friedrich Schlegels kristne antropologi og idealismekritik". Diskussionsindleder er lektor Eberhard Harbsmeier. Sted: Købmagergade 46, 3. sal, værelse 547. Tilmelding senest 10 dage før seminaret til Institut for Systematisk Teologi, sekretariatet. Skriftligt oplæg udsendes otte dage før mødet. Arr.: Institut for Systematisk Teologi.

Tirsdag den 23. april kl. 20.00

Professor Niels Hyldahl: "Den korintiske krise". Sted: Mødelokalet, kæl-deren, Købmagergade 44. Arr.: Teologisk Forening.

Søndag den 5. maj

Instruktøren Sam Besekow læser op af Søren Kierkegaards "Frygt og Bæven". Tid og sted meddeles senere. Arr.: Søren Kierkegaard Selskabet.

Tirsdag den 7. maj kl. 20.00

Lektor Martin Schwarz Lausten: "De danske reformatorer og jøderne".
Sted: Mødelokalet, kælderens, Købmagergade 44. Arr.: Teologisk Forening.

Mandag den 27. maj kl. 13.15-15.30

Projektseminar. Oplæg ved lektor Hans Raun Iversen: "Sognets kirkelige betydning historisk og teologisk belyst". Diskussionsindleder er lektor Jørgen I. Jensen. Sted: Købmagergade 46, 3. sal, værelse 547. Tilmelding senest 10 dage før seminaret til Institut for Systematisk Teologi, sekretariatet. Skriftligt oplæg udsendes otte dage før mødet. Arr.: Institut for Systematisk Teologi.

Forsiden: Pause i oversættelsesarbejdet.
Foto: Eduard Nielsen